

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Tarinat kasaan ja kansalle”

Teatteri Kultsan 60 -vuotishistoriikin tuotantosuunnittelu

Kati Hynninen

Kulttuurituotanto (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05/ 2017

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kati Hynninen	Sivumäärä 70 + 5 liitesivua
Työn nimi ”Tarinat kansiin ja kansalle”. Teatteri Kultsan 60 –vuotishistoriikin tuotantosuunnitelma	
Ohjaava(t) opettaja(t) Arto Lindholm, Pasi Toivanen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Teatteri Kultsa ry, Jouni Puumalainen	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön sisältönä on harrastajateatterin historiikin tuotantosuunnittelu. Opinnäytetyön tavoitteena on käytännötasolla hahmottaa, mitä erilaisia osa-alueita historiikin kirjoittamis- ja julkaisutyössä pitää huomioida. Työn tilaajana on Teatteri Kultsa ry, joka vuonna 2019 täyttää 60 vuotta. Teatteri Kultsa on helsinkiläinen harrastajateatteri. Teatteritoimintaa pyritetään vapaaehtoisvoimin eikä sillä ole palkattua henkilökuntaa. Teatterista ei ole aiemmin kirjoitettu historiikkaa, joten työn tarve on ilmeinen. Apuvälineeksi tarvitaan tuotantosuunnittelua, sillä kyse on varsin suuresta työmäärästä pienelle harrastajateatterille.</p> <p>Opinnäytetyössä pääpaino on tuotantosuunnittelussa. Historiikin julkaisemista tarkastellaan projektina. Tietoperustana käytetään projektinhallintaa ja projektin johtamista, mutta samalla tarkastellaan historiikin ominaispiirteitä, sivutaan historian tutkimusta ja historian kirjoittamista. Näkökulmana työssä on historiikkityön nivominen konkreettisesti osaksi harrastajateatterin toimintaa ja niitä resursseja, joita työ edellyttää mukana olevilta.</p> <p>Opinnäytetyön menetelminä ovat olleet perehtyminen kirjallisuuteen ja muuhun lähdeaineistoon, oman tuottajakokemuksen peilaaminen kirjaprojektiin sekä keskustelut kirjaprojekteissa aiemmin mukana olleiden kanssa.</p> <p>Opinnäytetyön produkti on tuotantosuunnitelman rakenne, jota voidaan käyttää kirjaprojektissa. Siinä on pyritty laaja-alaisesti kartoittamaan eri osa-alueet, jotka on huomioitava kun ryhdytään tekemään päätöstä kirjaprojektista. Toisena produktina on malli rahoituslaskelmasta, jonka avulla voidaan hahmottaa kirjaprojektin mahdollisia kustannuksia. Molemmissa tuotteissa on sovellettu muokaten Teatteri Kultsan käytössä olevia oikeita tuotantosuunnitelma- ja talousarviopohjia .</p>	
Asiasanat tuotantosuunnittelu, historiikki, harrastajateatteri, julkaisutoiminta, projektinhallinta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author Kati Hynninen	Number of Pages 70 + 5
Title Stories on a pile and out to the people. The production plan of Teatteri Kultsa´s 60-year history	
Supervisor(s) Arto Lindholm, Pasi Toivanen	
Subscriber and/or Mentor Teatteri Kultsa ry, Jouni Puumalainen	
Abstract <p>The content of this study is in the production planning of an amateur theater´s history. The aim of the Bachelor´s Thesis is, at the practical level, figure out which different areas of the writing and publication work should be taken into account. The contractor of this study is Teatteri Kultsa which will be 60 years old at 2019. Teatteri Kultsa is an amateur theater in Helsinki. Theater activities are based on voluntary work and it has no recruited personnel. The theater has not previously written their own history. The need for work is obvious. Production planning is needed as a tool, because history writing is a great work for a small amateur theater.</p> <p>The main emphasis of this study is in production planning. The publication of history is considered as a project. The database is used for project management, but it examines the characteristics of history, history research and writing history at the same time. The point of view is to link the writing and publishing history into concrete activities of the amateur theater and the resources that the work requires from the participants.</p> <p>The used methods of this thesis have been familiarizing literature and other sources, monitoring my own experience as a producer regarding to this book project and discussions with people who have previously been involved in same kind of projects.</p> <p>The first product of the study is a structure of a production plan that can be used in the actual project. The broad look at the different areas has been taken for the basis of decision making. The second product is a model of a financial statement that can also be used to estimate the potential costs of a book project. Both of these products have been adapted from the actual production plan and budget used by Teatteri Kultsa.</p>	
Keywords production planning, history, amateur theater, publishing, project management	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Projekti vai produktio?	8
1.2 Projektisuunnitelma vai tuotantosuunnitelma?	9
2 HISTORIIKKI	10
2.1 Historian tutkimuksesta	11
2.2 Historiikin kirjoittamisesta	12
3 TEATTERI KULTSA	13
3.1 Miksi historiikin julkaiseminen on tärkeää?	14
3.2 Tekijät esiin	15
4 KIRJAPROJEKTIN ORGANISOINTI	16
4.1 Kirjaprojektin organisaatio	17
4.2 Tuotantoaikataulu	25
4.3 Työ- ja totetusmenetelmistä	27
4.4 Rahoituksen suunnittelu	31
4.5 Markkinointisuunnittelu	35
5 HISTORIIKIN LÄHDEAINEISTO	36
5.1 Lähdeaineiston kerääminen	38
5.2 Kirjallinen lähdeaineisto	40
5.3 Kuvallinen lähdeaineisto	39
5.4 Haastattelut	40
5.5 Aineiston käsittely ja tallennus	44
6 JULKAISUMUODOT	45
6.1 Kirjallinen painotuote eli kirja	46
6.2 Sähköinen kirja	48
6.3 Multimediaesitys	48
6.4 Tekijänoikeudet	49
7 JULKAISEMINEN	52
7.1 Kustannustoimittaminen, oikoluku ja taitto	52
7.2 Painomenetelmän valinta	56
7.3 Valmiin julkaisun markkinointi ja myynti	57
7.4 Historiikin julkaisujuhlat	58
8 JÄLKITYÖT	60
8.1 Raportointi	60
8.2 Arviot ja palautteet	61
8.3 Historiikkiaineiston arkisto	62
9 POHDINTA	63
LÄHTEET	68
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tehtävänä on laatia rakenne tuotantosuunnitelmalle, jonka avulla voidaan toteuttaa Teatteri Kultsan 60 -vuotishistoriikki. Opinnäytetyön tavoitteena on konkreettisella tasolla hahmottaa ja avata, mitä erilaisia osa-alueita historiikin kirjoittamis- ja julkaisemistyössä pitää huomioida. Opinnäytetyön tilaajana on Teatteri Kultsa ry. Työn ohjaajana on Teatteri Kultsa ry:n johtokunnan edustajana ja teatterin näkökulmaa työhön tuoden Jouni Puumalainen. Sparraajana on ollut freelancer –toimittaja, tuottaja Suvi lahdemäki, niin ikään Teatteri Kultsalta.

Teatteri Kultsa ry täyttää 60 vuotta kahden vuoden kuluttua eli vuonna 2019. Teatteri Kultsa on harrastajateatteriksi kohtalaisen iäkäs ja on onnistunut säilymään hengissä vuosikymmenien ajan. Varsinaista historiikkia teatterin toiminnasta ei kuitenkaan ole kirjoitettu. Teatterin toiminnasta on runsaasti kerättyä aineistoa vuosikymmenten ajalta, mutta aineisto on pirstaloituneena useilla eri tahoilla eikä systemaattista tiedonkeruuta ja sen tallentamista kokonaisuudeksi ole tehty. Historia-aineistoa löytyy lukuisista eri lähteistä, mutta suurin osa yhteisistä muistoista ja jaetuista kokemuksista on kuitenkin jäsenistöllä itsellään. Näiden muistojen ja tarinoiden esille saaminen ja taltioiminen on tärkeää, koska vuosien saatossa tehty valtava harrastajateatterityö on saatava näkyväksi. Teatterille ja sen jäsenille historiikilla on hyvinkin syvä tunnearvo.

Historiikin kirjoittamisen tärkeys on jo vuosia sitten ymmärretty teatterin jäsenten keskuudessa. Mutta koska harrastajateatterin ominaisuuksiin kuuluu vahva intohimo teatterin tekemistä ja sen luovaa prosessia kohtaan, ei historiikinkirjoitustyö ole noussut vuotuisten toimintasuunnitelmien keskiöön. Itse olen ollut teatterin toiminnassa mukana yli 25 vuotta ja kantanut mielessäni historiikin kirjoittamisen ideaa jo muutaman vuoden. Mielestäni vielä on aikataulullisesti mahdollista toteuttaa historiikkityö siten, että julkaisu saadaan juhluvuonna ulos. Ideasta toteutukseen ja tuotannonsuunnitteluun siis. Olen päätenyt tässä opinnäytetyössä projektoimaan historiikkityön ja pohtimaan millaisia vaihtoehtoja harrastajateatterilla on historiikin julkaisemiseksi aina lähdeaineiston hankkimisesta ja tallennuksesta, historiikin kirjoittamiseen ja sen julkaisuun. Haluan myös auttaa Teatteri Kultsaa omalta osaltani, että teatterimme jalanjälki jää kalliolaiseen katukiveykseen. Pitkään teatterin

parissa toimineiden laaja kokemuspohja on olennaista saada kirjattua tuleville sukupolville ja oman teatterin identiteetin vahvistamiseksi. Aktiivisen harrastus- ja teatteri-toiminnan näkyväksi tekeminen historiikin kautta on tärkeää paitsi Teatteri Kultsalle itselleen myös yleisemmin teatteriharrastamisen ja Helsingin paikallisen kulttuuri-historian näkökulmasta – sillä on siis myös kulttuurihistoriallinen arvonsa.

Teatteri Kultsan 60 -vuotishistoriatyö voi kokonaisuudessaan muodostua useasta eri taiteellisesta produktiosta kirjallisen historiikin tuottamisen ja julkaisun lisäksi. Historiikin lähdeaineiston keräämisen yhteydessä tehdään jäsenistön haastatteluja, joista voidaan erillisenä projektina koostaa dokumenttielokuva. Tästä on jo alustavasti keskusteltu joidenkin teatterin jäsenten kanssa. Lisäksi juhlavuoden kunniaksi voidaan suunnitella historiallinen valokuva- tai julistenäyttely teatterin sisääntulokäytävään sekä aulaan ja lämpiöön. Teatteri Kultsan kirjoittajat ovat kirjoittaneet vuodesta 1995 lukien yli 100 pienoisenäytelmää, joiden saaminen yhtenäiseksi näytelmäkatalogiksi teatterin omaan ja muiden harrastajateattereiden käyttöön vaatisi niin ikään projektointia. On myös viritelty näytelmän käsikirjoituksen tekemistä teatterin historiallisesti merkittävistä tapahtumista ja sen tuottamista esitykseen juhlanäytelmäksi. Ideoita syntyy sitä mukaan kun historiikkityöstä keskustellaan teatterin yhteisissä tapaamisissa. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin kirjallisen historiikin tuottamisen projektiin ja tuotannosuunnitteluun.

Historiatyö edellyttää projektointia kuten minkä tahansa näytelmän esitykseen saattaminen edellyttää tuotanto- ja markkinointisuunnitelman laatimista. Tämän opinnäytetyön tehtävänä on toimia oppaana historiatyön käynnistämiseksi, etenemiselle ja valmiiksi saattamiselle. Koska kyse on aidosta ja toteutukseen tulevasta historiikin julkaisemisesta, on oppaankin oltava hyvin käytännönläheinen ja pyrittävä vastaamaan kysymyksiin, miten projekti kannattaa toteuttaa ottaen huomioon tilaajan edellytykset ja resurssit. Projektinnilla varmistetaan riittävän realistinen aikataulu lähdeaineiston keräämiselle, analysoinnille, itse teoksen kirjoitustyölle ja sen julkaisemiselle valitussa muodossaan. Julkaisumuodon valitsee historiatyössä mukana olevat eikä päätöstä julkaisumuodosta tehdä tässä opinnäytetyössä. Projektinnilla varmistetaan, että projektiin osallistuu riittävästi teatterin jäseniä yhdessä nimettyjen toimijoiden, kuten tuottajan ja kirjoittajan, kanssa ja edellä mainituille määritellään roolit ja vastualueet.

Historiatyö on oma erillinen projektinsa suhteessa Teatteri Kultsan muuhun taiteelliseen tuotantoon. Teatteri Kultsan päätehtävänä on teatteritoiminta eli tarjota jäsenistölle mahdollisuus harrastaa teatteria ja sen eri osa-alueita (ohjaus, näytteleminen, tekniikka, lavastus, puvustus, tuottaminen jne.) ja myös tarjota katsojille ainutkertaisia teatterielämyksiä. Siksi kirjallisen historiikin tuottamiseksi perustetaan oma yhdistyksensä, jonka kautta projektin hallinnointi hoidetaan sekä ohjausryhmä, joka valvoo projektin etenemistä haluttuun suuntaan. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan yhdistyksen perustamista sekä projektiorganisaation muodostamista. Lisäksi tarkastellaan projektin tuottajan ja historiikin kirjoittajan tehtävä- ja vastuualueita sekä yhteistyötä projektissa mukana olevien ja Teatteri Kultsan kanssa. Projektin eri rahoitusvaihtoehtoja ja mahdollisia rahoittajatahoja hahmotellaan omassa luvussaan.

Historiikkiin tarvittavan lähdeaineiston monilähteisyys edellyttää aineiston- ja tiedonkeruun systematisointia ja kerätyn aineiston analysointia, jotta historiikin kirjoittajalle pystytään tarjoamaan mahdollisimman kattava aineisto työn perustaksi. Aineiston etsiminen jaetaan mielekkäisiin kokonaisuuksiin ja aikataulutetaan realistisesti. Opinnäytetyössä aineisto on jaoteltu kirjallisiin, kuvallisiin ja haastatteluaineistoihin, joiden keräämiseen ja analysointiin paneudutaan omassa luvussaan.

Monet järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat laativat omasta historiastaan historiikkeja eli lyhyehköjä kirjallisia yleisesityksiä, jossa tilaajan menneisyys ja sen merkkipaalu kuvataan halutulla laajuudella ja tavalla. Historiikki on laajuudeltaan suppeampi kuin historiateos, joka Kielitoimiston sanakirjan mukaan on historiaa käsittelevä laaja teos (Kielitoimiston sanakirja 2017). Tässä opinnäytetyössä käytetään kirjallisesta historiajulkaisusta käsitettä historiikki, koska se sopii paremmin pienen, yleishyödyllisen ja voittoatavoittelemattoman yhdistyksen profiiliin.

Opinnäytetyön tietoperustana toimii projektisuunnittelun ja projektien hallinnoinnin viitekehykset. Lisäksi perehdyn historiikin kirjoittamisen taustoihin, aineiston keruun menetelmiin ja julkaisutoimintaan liittyviin osa-alueisiin pääpiirteissään. Toiminnallisena osuutena, produktina, tässä opinnäytetyössä on tuotantosuunnitelman-

rakenne, jonka mukaan kirjaprojekti voidaan toteuttaa, kun päätös projektin aloittamisesta on tehty sekä rahoitussuunnitelmamalli kirjalliselle historiikille. Molemmissa on hyödynnetty Teatteri Kultsassa käytössä olevia tuotantosuunnitelma- ja talousarviopohjaa. Opinnäytetyö ei kerro varsinaisesti Teatteri Kultsan historiikin kirjoittamisen ja julkaisemisen vaiheista vaan toimii alustana pohdinnalle historiikkityön edellytyksistä. Tässä opinnäytetyössä ei pyritä ratkaisemaan kaikkia historiikin kirjoittamisen ja teoksen julkaisun kysymyksiä eikä antamaan valmiita vastauksia.

Opinnäytetyössä on lähteinä käytetty kirjallisuutta ja muuta kirjallista materiaalia sekä verkkomateriaalia. Ennen kaikkea opinnäytetyö sisältää omaa pohdintaani projekti- ja tuotantosuunnittelusta ja pohjaa omiin kokemuksiini teatterituotantojen tuottajana ja leipätyössäni projekti- ja hankesuunnittelussa. Lisäksi olen käynyt keskusteluita aiemmin kirjaprojekteissa mukana olleiden kanssa ja poiminut sieltä keskeisiä seikkoja oman pohdintani tueksi.

Opinnäytetyössä käytetään käsitettä kirjaprojekti, jolla viitataan historiikin lähdeaineiston keräämisen, analysoinnin, historiikin kirjoittamisen ja sen julkaisemisen kokonaisprojektiin. Toisaalta käytetään myös käsitettä historiikkityö, jolla tarkoitetaan suppeammin aineiston keräämistä ja varsinaista kirjoitustyötä. Molemmat käsitteet olen määritellyt itse tätä työtä varten.

1.1 Projekti vai produktio?

Projekti on ominaisuuksiltaan tavoitteellinen, kertaluonteinen, aiheeltaan ja kestoaltaan selkeästi rajattu kokonaisuus, jolla pyritään erikseen määriteltyihin tuloksiin tai tuotoksiin. Projektille varataan erillinen aika-, henkilö- ja rahoitusresurssi, jonka johdosta projekti on mahdollista toteuttaa tavoiteasetannan mukaisesti. Projektissa on mukana useita toimijatahoja. Projektien avulla on mahdollisuus kehittää organisaatioiden toimintaa tai työmenetelmiä ja saada uutta tietoa organisaation päätöksenteon tueksi. (Pelin, 2008, 32 – 34)

Projekteja ovat erilaiset kehittämiseen liittyvät projektit, joissa tavoitteena on löytää uusia ratkaisumalleja, työmenetelmiä tai tuotteita (mm. tuotekehitys), saada kokonaisuus hallintaan tuotoksen tai päämäärän saavuttamiseksi (esim. rakennusprojekti) tai

tutkia ilmiöitä, vaikutuksia tai niiden välisiä vuorovaikutussuhteita (esim. tutkimusprojekti).

Projektin suunnittelussa on huomioitava paitsi projektin aloitus ja eteneminen, myös miten toimintaa projektin päättymisen jälkeen jatketaan tai vakiinnutetaan tai tuleeko projektille mahdollisesti jatkoa uuden projektin muodossa. Projektin vastuutaho projektin päättymisen jälkeen on määriteltävä.

Taide- ja kulttuurialalla puhutaan yleisemmin produktiosta kuin projekteista kun kyseessä on näytelmän tai muun esityksen, tapahtuman, näyttelyn tai muun taiteellisen tuotoksen tekemisestä. Kielitoimiston sanakirjan mukaan produktio on kokonaisuus, jonka lopputuloksena syntyy näytelmä tai esitys (Kielitoimiston sanakirja 2017). Produktio ja projekti ovat samankaltaisia elementtejä sisältäviä käsitteitä; molemmilla on alku ja loppu sekä aikataulu, jona aikana työ toteutetaan ja lopputuloksena on tuotos. Voidaan siis puhua myös esim. taide-, kirjoittamis- tai näytelmäprojektista siinä kuin muistakin projekteista, mutta produktio liittyy sanakirjankin mukaan nimenomaan taiteellisen esityksen tuottamiseen.

1.2 Projektisuunnitelma vs. tuotantosuunnitelma

Projektisuunnitelma laaditaan projektin hallinnoimiseksi ja strategiseksi johtamisvälineeksi. Projektisuunnitelmassa määritellään projektin kannalta olennaiset ja keskeiset asiat siten kuin toimeksiantajataho tai rahoittaja niin edellyttää. Projektisuunnitelmaan kirjataan projektin tavoitteet, projektiorganisaatio ja projektissa mukana olevat yhteistyökumppanit, määritellään edellä mainittujen toimenkuvat ja niiden rajaukset tarvittaessa, suunnitellaan projektin sisältö ja käytettävät työmenetelmät, laaditaan projektin aikataulu, tehdään rahoitussuunnitelma, suunnitellaan riskien hallinta, suunnitellaan projektin päättäminen tai mahdollinen jatko sekä suunnitellaan miten ja mikä taho tekee projektiarvioinnin sekä mille taholle ja missä muodossa raportointi tehdään (Ruuska, 2005, 162-164).

Taiteellisissa projekteissa puhutaan yleisemmin tuotanto- kuin projektisuunnitelmasta, mutta keskeisiltä elementeiltaan ne ovat samankaltaisia: tavoitteiden asettaminen, työn vaiheistus, oikea resurssointi sekä seuranta ja arviointi. Samat

vaiheet ja projektihallinnan lainalaisuudet pätevät oli sitten kyse esim. tuotekehityksellisestä projektisuunnittelusta kuin taiteelliseen tuotokseen tähtäävästä tuotantosuunnittelusta. Taiteellista tuotantoa suunniteltaessa on luonnollisesti otettava huomioon kunkin taiteenalan erityispiirteet esim. riskien hallinta ja resurssointi on erilaista suunniteltaessa taidetapahtumaa kuin tanssiesitystä. Myös tiedotuksen ja markkinoinnin osuus suunnittelussa on merkittävän suuri verrattuna esim. suunniteltaessa tutkimusprojektia. Tuottaja Elina Saksala on esitellyt teoksessaan Tuottajan käsikirja projektihallinnan kymmenen vaihetta selkeänä taulukkona ja istuttanut vaiheet taiteellisen tuotannon suunnitteluun (Saksala 2015, 171). Taulukossa on konkreettisesti hahmoteltu tuotantosuunnittelun osa-alueet ja pääsisällöt ja se on mainio apuväline tuotantosuunnitelman rakentamiseen mille tahansa taiteelliselle tuotannolle. Opinnäytetyössäni olen hyödyntänyt Saksalan taulukkoa.

Tässä opinnäytetyössä puhutaan tuotantosuunnittelusta, koska kyseessä on kirjalliseen tuotokseen tähtäävä taiteellinen projekti.

2 HISTORIIKKI

Monet yhdistykset ja järjestöt haluavat julkaista toiminnastaan historiikkeja eli suppeahkoja katsauksia, joissa menneisyyden tapahtumat halutaan kuvata ja tuoda esille siinä laajuudessa ja muodossa kuin yhdistys tai järjestö näkee parhaaksi. Kimmo Katajala (1990) kuvaa historiikin olevan hyvin moninainen niin ulkoasultaan, esitystavaltaan kuin lähdeaineistoltaan. Ei siis ole olemassa mitään yhtä ja oikeaa esitys- tai julkaisumuotoa. Historiikki pohjautuu aina lähdeaineistoon, joskin lähdeaineistoa voi olla muukin kuin virallinen kirjallinen aineisto. Historiikin aineistona käytetään usein muistelmia ja tarinankerrontaa sekä henkilöhaastatteluja (kts. luku 4 Historiikin lähdeaineisto). Historiikilta ei sen vuoksi voida vaatia vain ja ainoastaan tieteellisen historiantutkimuksen tarkkuutta eikä sitä voida pitää samalla tavalla historiateoksena kuin laajaa tieteelliseen tutkimukseen ja lähdeaineistoon perustuvaa teosta. Historiikin tavoitteena on antaa tilaajalle luotettava kuva menneisyydestä. Historiikki erottuu muistelmasta siinä suhteessa, että muistelmä pohjautuu vain kirjoittajan omiin muistoihin kun taas historiikissa lähdeaineistoa on käytetty

monipuolisesti ja laaja-alaisesti, vaikka se sisältäisikin yksittäisten henkilöiden muistelmia. (Katajala, 1990, 18 – 19).

Historiikin on oltava totuudellinen, mutta se ei voi koskaan täysin olla yhdistyksensä jäsenten yhteinen absoluuttinen totuus menneestä. Historiikki sisältää yleensä hyvinkin paljon muistitietoa, jonka todenperäisyys ei ole tieteellisesti mitattavissa. Pyrkimys tosiasioiden kuvaamiseen sellaisena kuin ne virallisten lähteiden mukaan nähdään, on historiikin kirjoittamisen taustalla. Näkökulma on kuitenkin enemmän epätieteellisessä arkimenneisyyden kuvaamisessa.

Nykyinen digitalisaation aika on tuonut historiikkien tekoon lisää uusia julkaisumuotoja. Välttämättä ei enää puhuta historiikista kirjallisena painotuotteena, vaan se voi olla kuvakollaasiesitys yhdistyksen kotisivuilla, dokumenttielokuva, multimediaesitys ns. aikamatka menneisyyteen. Historiikkeja löytyy paljon myös yhdistysten ja järjestöjen kotisivuilta suppeahkoina esityksinä.

2.1 Historian tutkimuksesta

Historiantutkimuksessa tarkastellaan mennyttä nykyisyyden kautta ja tuodaan nykyisyyteen uusia tulkintoja suhteessa menneeseen. Historiantutkimus perustuu aina lähdeaineistoon, jonka avulla voidaan rakentaa tulkintoja menneestä eri tutkimusmenetelmien avulla. Lähdeaineisto voi olla monimuotoista aina kirjallisesta aineistosta arkeologisiin löydöksiin. Tutkimusmenetelmiä tarvitaan, sillä historian-tutkimuksessa ei ole olemassa vain yhtä prosessia tai kaavoja, joita noudattamalla päädytään aina samaan tulkintaan. Samalla historiantutkimuksen menetelmällä voidaan päätyä hyvinkin erilaisiin tulkintoihin ja siihen vaikuttaa olennaisesti myös historiantutkijan oma kulttuurinen tausta, kokemus- ja ajatusmaailma sekä kielitausta. Historiantutkimuksessa vaaditaan tietojen luotettavuutta ja lähteiden käyttämisessä on oltava rehellinen. Historiantutkijan on kyettävä erottamaan lähdeaineistosta arkitieto ja pysyvästi todistettu tieto lähdekritiikkiä käyttäen (Hietala, 2001, 22).

Historian tutkimusprosessi etenee portaittain. Ensimmäisessä vaiheessa historiantutkija valitsee aiheen ja laatii kysymyksenasettelun ja näkökulman. Seuraavaksi kartoitetaan ja valitaan lähteet. Kolmannessa vaiheessa analysoidaan

lähteitä luokittelujen ja käsitteiden avulla. Analyysi voi olla laadullista (kvalitatiivinen) tai määrällistä (kvantitatiivinen) tai sitä voivat ohjata jonkin toisen tieteenalan tutkimusmenetelmät ja teorit. Neljännessä vaiheessa rakennetaan tulkinta, jolla menneisyyttä ymmärretään (Autio & Katalaja-Peltomaa & Vuolanto, 2001, 145-146). Historiallinen aika on monikerroksista ja -tasoista ja jatkuvassa muutoksessa. Siksi myös historian tulkinnat muuttuvat väistämättä sen mukaan mitä menetelmiä historiantutkimuksessa käytetään, millainen tutkimusaihe valitaan ja mikä on tutkijan oma osuus tutkimukseen. Historiantutkimuksen keskeisenä tavoitteena on paitsi kuvata nykyihmisille menneisyyttä myös tehdä tutkimuksensa kohteena olleelle menneisyydelle ja ihmisille oikeutta (Kalela, 2000, 13, 88).

2.2 Historiikin kirjoittamisesta

Historiikkeja pidetään monesti epätieteellisinä ja kevyehköinä, jopa viihteellisinä kirjoitelmina historiasta. Historiikki voi toki olla kuvatonlainen riippuen, mitä tarkoitusta varten se on kirjoitettu tai tehty. Mutta se voi olla myös historiantutkimukseen perustuvaa viihteellisiä elementtejä sisältävää ajankuvaa. Historiikin on noudatettava historiantutkimuksen lainalaisuuksia, mitä tulee lähdeaineiston käyttöön ja lähdekritiikkiin. Historiikin kirjoittamisessa on tehtävä aiheen rajaus varsin varhaisessa vaiheessa ennen varsinaisen kirjoitustyön aloittamista. Pitää myös määritellä kenelle historiikki kirjoitetaan, sillä se vaikuttaa aihe-rajaukseen ja laajuuteen. Teatteri Kultsan historiikin kirjoittamisen yhteydessä on nähtävissä eri tasoja, johon historiikki kohdistuu. Ensinnäkin Teatteri Kultsa ja sen jäsenistö itse, toiseksi muut teatteriharrastajat ja kolmanneksi paikallishistoriasta kiinnostuneet. Sosiaalishistoriallisesta näkökulmasta on myös kiinnostavaa, mikä yhdistää ihmisiä tiettyinä aikana, tietyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa (Katajala-Peltomaa ym., 2001, 31). Tämänkin taso on löydettävissä.

Historiikin kirjoittamisella on oltava suunnitelma, jotta keskeiset kerrottavat asiat, tulevat huomioiduksi ja olennainen lähdeaineisto käytettyä. Historiikille laaditaan jo varhaisessa vaiheessa alustava sisällysluettelo eli dispositio, jossa jäsenellään työn sisältö ja joka ohjaa historian tutkimusta ja kirjoitustyötä (Katajala, 1990, 27). Dispositio hahmottaa kokonaisuutta ja miten sen eri osat kytkeytyvät toisiinsa. Disposition on oltava selkeä, johdonmukainen ja loogisesti etenevä. Dispositiota

valmisteltaessa on kirjoittajalla oltava tietoisuus siitä, mitä ovat keskeiset tapahtumat, joista historiikin tilaaja haluaa kertoa. Olisi myös hyvä, että kirjoittaja pystyisi tutustumaan lähdeaineistoon jo laatimisvaiheessa, mikäli aineistoa on kerätty riittävästi antamaan kokonaiskuvaa. Teatteri Kultsan historiikin osalta dispositio pitää hyväksyttää ohjausryhmällä, jolloin se palvelee tilaajaa projektin seurannan näkökulmasta. Se palvelee myös kirjoittajaa työn suuntaamisessa sekä mahdollisia ulkopuolisia arvioijia esim. se voidaan liittää rahoitushakemuksen liitteeksi. Historiikin kirjoittajan taito on siinä, miten paljon hän saa irti olemassa olevasta lähdeaineistosta.

3 TEATTERI KULTSA

Teatteri Kultsa, ent. Kulttuuritalon teatteri, täyttää 60 vuotta vuonna 2019. Teatteri on helsinkiläinen harrastajateatteri, joka perustettiin v. 1959 Alppilan Sturenkadulla sijaitsevalle entiselle Kulttuuritalolle. Legendaarinen Kulttuuritalo on yksi helsinkiläisistä arkkitehtuurin helmistä – onhan sen suunnitellut arkkitehti Alvar Aalto. Teatteri Kultsa joutui lähtemään v. 1992 Kulttuuritalolta silloisen omistajan Suomen Kommunistisen Puolueen velkaannuttua ja myytyä omistuksensa pois. Sitten teatteritoimintaa on harjoitettu useissa eri osoitteissa elinvoimaisesti osana helsinkiläistä harrastajateatteri- ja kulttuurikenttää.

Tällä hetkellä teatterin kotinäyttämö sijaitsee Sörnäisissä, Katri Valan puiston alla olevassa väestönsuojassa. Teatterilla on käytössään intiimi ja varsin erikoinen esitystila ja sen lisäksi lämpiö ja varastotilat. Teatterin ohjelmistossa on vuosittain 4-6 ensi-iltaa sekä muita tapahtumia mm. musiikilliset klubi-illat. Osa esitykseen tulevista näytelmistä perustuu valmiisiin käsikirjoitusteksteihin ja osa on jäsenistön itsensä kirjoittamia. Jokainen näytelmäproduktio on oma kokonaisuutensa, jossa tekijät vaihtuvat aina jäsenistön kiinnostuksen, ajankäytön mahdollisuuksien ja kokeiluhalun mukaan.

Teatterilla on jäseniä ja jäsenehdokkaista yli 70 vuonna 2017. Teatterin rahoitus pohjana toimivat pääsylipputulot, oma varainhankinta ja esitystilan vuokraan myönnetty vuosittainen järjestöavustus. Teatterilla ei ole palkattua henkilökuntaa,

vaan kaikkea toimintaa pyöritetään aktiivisen jäsenistön vapaaehtoisvoimin ja –periaatteella.

Teatteri Kultsa on tekijöidensä näköinen harrastajateatteri, jonka jäsenistö koostuu eri-ikäisistä teatteriharrastajista. Teatterille on omaleimaista tuottaa ja tuoda esitykseen näytelmiä ja muita esityksiä omilla ehdoillaan, omannäköisinä. Omaehtoisuus näkyy tekemisenä niin vaihtuvien tekstien, ohjauksen, näyttelijäntyön, lavastuksen, puvustuksen ja musiikin tekemisen ja esittämisen osalta. Teatteri Kultsa tarjoaa tekijöilleen runsaasti mahdollisuuksia monipuoliseen ja kokeilevaankin teatteriharrastamiseen. Katsojille tarjotaan rohkeasti erilaisia, taiteellisesti korkeatasoisia ja ennen kokemattomia elämyksiä, myös valtavirrasta erottuvia harvinaisuuksia. Yksi teatteri Kultsan erityispiirteistä on teatterin oma kirjoittajaryhmä, joka jo vuosia on kirjoittanut omia lyhytnäytelmiä teatterin esitettäväksi.

3.1 Miksi historiikin kirjoittaminen ja julkaiseminen on tärkeää?

”Mihin tarvitaan historiikka? Miksi se pitäisi julkaista – hirveä työ!”. Näitä kysymyksiä on herännyt jäsenten keskuudessa puhuttaessa Teatteri Kultsan historiikin julkaisemisesta. Jokainen kyllä ymmärtää oman teatterin historiaustan merkityksen, mutta varsinainen historia-aineiston kerääminen ja koostaminen erilliseksi teokseksi koetaan suurena ja aikaa vievänä työnä. Mielestäni historiikki ja historiatyö ankkuroi teatteria ja sen tekijöitä laajempaan kokonaisuuteen kulttuurishistoriallisessa kontekstissa. Nykyisyyttä ei voi ymmärtää ilman menneisyyttä. Menneisyys ja nykyisyys ovat vuoropuhelussa keskenään kuten ohjaaja ja näyttelijät teatteriproduktiossa. Tarkastelemalla ja analysoimalla menneisyyttä ja siellä tapahtunutta voidaan luotsata tulevaisuutta ja kehittää toimintaa siten, että teatteritoiminnan jatkuminen seuraavat 60 vuotta on mahdollista.

Teatteri Kultsan historian näkyviin tuominen tuo perspektiiviä nykyiseen teatterintekemiseen niin vanhoille kuin uusille jäsenille, mutta myös katsojille. Teatteri Kultsa ei ole mikään väliaikainen ja satunnainen kulttuuritoimija, vaan vuosikymmeniä vahvasti toimintaansa rakentanut omaleimainen yhteisö. Historiikin julkaiseminen on tärkeää, koska se juurruttaa tekijöitään menneisyyteen, mutta avaa mahdollisuuksia myös tulevalle tekemiselle. Osana teatteriharrastamisen identiteetin

rakentumista on hyvä ymmärtää juuritasoa, mitkä seikat edesauttoivat pienen harrastajateatterin perustamista ja mitkä seikat ovat pitäneet sen hengissä vuosikymmeniä, vaikka maailma ympärillämme on muuttunut melkoisesti.

Teatteri Kultsalla on pitkä historia helsinkiläisenä ja kalliolaisena kulttuuritoimijana. Teatteri on osa Kallio – Alppiharju – Sörnäinen alueen teatteri-, kulttuuri-, työväen ja kansalaistoimintaa. Historiatiedon tallentaminen tuleville sukupolville on tärkeä osa teatterilaisten kulttuuri-identiteettiä ja sen säilyttämistä, mutta myös laajemmin osa Helsingin historiaa. Teatterin toiminta kytkeytyy vahvasti Alppiharjussa sijaitsevan Alvar Aallon suunnitteleman entisen Kulttuuritalon historiaan, koska kyseiseen taloon perustettiin v. 1959 teatterikerho, josta sittemmin muodostui Kulttuuritalon teatteri, nykyinen Teatteri Kultsa ry. Paikallishistorian tuntemus luo pohjaa ihmisten ja alueiden identiteeteille.

Historiatietoa teatterin perustamisesta ja toiminnasta (esitystietoja, lehtiartikkeleita, kriitikoiden arvioita, valokuvia ja muuta materiaalia) on kerätty vuosien varrella runsaasti ja tallennettu mm. Kultsan kotisivuille, teatterin arkistoon ja jäsenistön kotiarkistoihin. Systemaattinen historiatiedon tallentaminen teatterin toimesta on kuitenkin jäänyt puutteelliseksi. Lukuisten muuttojen vuoksi osa teatterin arkistossa olleesta aineistosta on saattanut kadota tai tuhoutua. Jotta teatterin toiminnasta, tekijöistä ja tehdyistä näytelmistä vuodesta 1959 lukien saataisiin mahdollisimman kattava kuva, on etsittävä historiatietoja useista eri tietolähteistä ja arkistoista. Perustamis- ja alkuvaiheen jäsenistöä on mahdollisuus vielä haastatella, mutta ei kauan – väki alkaa ikääntyä ja vähetä. Siksi historiikin julkaiseminen on tärkeää ja työ pitää aloittaa kiireellisesti.

3.2 Tekijät esiin

Teatteri Kultsan ohjelmiston arkistoluettelo teatterin kotisivuilla on varsin vaikuttava. Vuodesta 1959 lähtien on tehty esitykseen yli 200 kappaletta koko illan näytelmää. On draamaa, realistista ajankuvaa, komediaa, lastennäytelmää, musiikillisia näytelmiä, tanssillisia elementtejä sisältäviä näytelmiä, kabareeta, historiallista epookkia ja itse kirjoitettuja lyhyinäytelmiä, joita on koostettu koko illan näytelmiksi. Lisäksi on tehty lukuisia tilausesityksiä, pidetty runo- ja klubi-iltoja, osallistuttu

erilaisten yritysten, järjestöjen ja yhdistysten juhliin esityksillä tai musiikkinumeroilla, tehty kuunnelmia. Jäsenistö on ollut mukana lukuisissa kuunnelma-, tv- ja elokuva-tuotannoissa sekä kaupallisissa mainoksissa ja muissa koulutus- tai kampanja-videoissa.

Kulttuuritalolta lähdön jälkeen myös esityspaikat on vaihtuneet. Näytelmiä on esitetty töölöläisessä kellarivarastossa, kulosaarelaisessa nuorisotalossa, lakkautetussa eiralaisessa kaupassa, raitiovaunussa, edesmenneillä VR:n makasiineilla ja nyt jo toistamiseen väestönsuojassa, Sörnäisissä.

Teatteri Kultsan toiminnassa on vuosikymmenten saatossa ollut mukana satoja tekijöitä pääosin harrastajia, mutta myös ammattilaisiakin. Harrastajat ovat olleet ja ovat nykyisinkin taustoiltaan eri-ikäisiä, lähtöisin eri puolilta Helsinkiä ja Suomea ja edustavat hyvin laajaa eri ammattialojen kirjoa. Harrastamassa ovat olleet niin duunarit kuin korkeakoulutetut, työttömät, opiskelijat kuin freelancerit. Osa teatterissa harrastaneista on päätenyt tieteen, taiteen tai kulttuurin ammattilaisiksi. Historiikin pohjaksi on siis olemassa paljon kokemuksia ja näkemyksiä. Muistoja, joiden kasaaminen historiikiksi on merkittävää ja jatkaa teatteriharrastamisen perinnettä yhteisen jakamisen periaatteella.

Historiikin osaksi liitetään teos- ja tekijätiedot kaikista teatterissa tehdyistä näytelmistä siltä osin kuin ne ovat saatavissa tai löydettävissä. Valokuvia kaikista vuosien varrella mukana olleista tekijöistä tuskin löytyy, mutta nimitiedot suurimmaksi osaksi kylläkin. Tekijärekisterin avulla voidaan myös etsiä yhteystietoja, jotta saadaan etsittyä tausta-aineistoa, sovittua haastatteluja sekä kerättyä kirjallisia muistoja ja tarinoita historiikka varten. Yhteystietojen löytäminen voi toisaalta olla haasteellista, joten sosiaalisen median keinot ja ”puskaradio” kannattaa ottaa avuksi.

4 KIRJAPROJEKTIN ORGANISOINTI

Kirjaprojektin tavoitteena on kerätä Teatteri Kultsan historiatieto systemaattisesti talteen, tallentaa se ja saada sen pohjalta kirjoitetuksi ja julkaistuksi 60 –vuotisjuhla-

historiikki. Tuotantosuunnitelman tehtävänä on toimia apuvälineenä kirjaprojektia suunniteltaessa ja organisoitaessa ja luoda raamit kirjaprojektille.

4.1 Kirjaprojektin organisaatio

Kirja projekti vaatii erillisen organisaationsa, koska kyseessä on suuri, lähinnä teatteriharrastamisen taustalla tapahtuva työ, joka ei liity suoranaisesti teatterin normaalin toimintaan eli teatterintekemiseen ja näytelmien saattamiseen esitykseen. Kirja projektiin mukaan tulevat teatterin jäsenet sitoutuvat määrääjäksi kirja projektin tavoitteisiin, aikatauluihin ja tehtävään työhön. Heidän pitää siis ottaa huomioon työn vaatima ajankäyttö muussa teatteriharrastamisessaan ja elämässään. Kirja projektin tuottaja ja kirjoittaja sitoutuvat projektiin sen edellyttämällä tavalla ja sillä työpanoksella kuin projekti vaatii ja on sovittu.

Kuva 1 Kirja projektin organisaatiossa on useita toimijoita. Kuva K. Hynninen.

Teatteri Kultsa ry

Teatteri Kultsan tehtävä kirjaprojektissa on olla projektin omistajana. Johtokunnan kokouksessa tehdään päätös kirjaprojektin aloittamisesta ja erillisen historiikkiyhdistyksen perustamisesta kirjaprojektin hallinnointia varten.

Historiikkiyhdistys XXX ry

Kirjaprojektin taustaorganisaatioksi perustetaan oma historiikkiyhdistys XXX ry, jonka päätehtävänä ja tarkoituksena on olla päättävänä elimenä kirjaprojektissa. Yhdistys on voittoa tavoittelematon ja yleishyödyllinen. Kirjaprojektin tuottajan ollessa varsinainen käytännön asioiden hoitaja on päätöksenteon vastuu kirjaprojektissa yhdistyksellä ja sen hallituksella sen mukaan, mitä yhdistyksen säännöt määrittelevät.

Patentti- ja rekisterihallituksen ohjeistuksen mukaan yhdistyksen voi perustaa vähintään kolme yli 15-vuotiasta luonnollista henkilöä tai oikeustoimikelpoista yhteisöä. Perustamiskokouksessa yhdistykselle valitaan hallitus (puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri ja rahastonhoitaja), laaditaan ja hyväksytään yhdistyksen säännöt sekä kirjoitetaan ja allekirjoitetaan yhdistyksen perustamisasiakirja. Tämän jälkeen yhdistys rekisteröidään yhdistysrekisteriin toimittamalla Patentti- ja rekisterihallitukseen vaaditut asiakirjat ja maksamalla rekisteröintimaksu (Patentti- ja rekisterihallitus, 2017). Yhdistyksen on perustamisensa yhteydessä myös pohdittava, mitkä ovat sen toiminnan tavoitteet ja laadittava toimintasuunnitelma. Yhdistys saa ilmoituksen rekisteröimisen vastaanottamisesta, jonka jälkeen se on toimintakelpoinen, virallinen yhdistys. Yhdistys on syytä rekisteröidä, jotta siitä tulee oikeustoimikelpoinen ja se voi näin ollen hakea ja saada julkista tai projektirahoitusta toimintaansa ja lisäksi se voi tehdä sopimuksia yksityisten tahojen tai viranomaisten kanssa (KSL Opintokeskus, 2017).

Historiikkiyhdistyksen XXX ry jäseniksi voivat liittyä kaikki teatterin jäsenet tai muut henkilöt, jotka haluavat olla mukana kirjaprojektissa. Kirjaprojektin taustatyöskentely ei edellytä XXX ry:n jäsenyyttä, vaan työssä voivat olla mukana myös muut halukkaat vapaaehtoiset aiheesta kiinnostuneet esim. Yhdistys toimii erillisenä Teatteri Kultsa

ry:stä, koska kirjaprojektin varainhankinta ei saa vaarantaa teatterin omaa taloudenpitoa siten, että kirjaprojektille kohdennetut varat vaikuttaisivat alentavasti teatterin muihin mahdollisiin avustuksiin.

Yhdistys XXX ry toimii yhteistyössä Teatteri Kultsan johtokunnan kanssa kirjaprojektin ja historiikkityön osalta. Teatteri Kultsalla on mahdollisuus vaikuttaa historiikin sisältöön (kirjallinen ja kuvallinen), julkaisun muotoon ja julkaisuaikatauluun ja -muodollisuuksiin. Historiikkiyhdistys XXX ry ei voi omavaltaisesti tehdä päätöksiä edellä mainituista seikoista, vaan sen tulee aina noudattaa Teatteri Kultsan näkemyksiä ja päätöksiä.

Kirjaprojektia koskevat päätökset esitellään yhdistyksen XXX ry:n hallitukselle, jonka hyväksyntä tarvitaan kaikkeen sääntömääräiseen päätöksentekoon. Rahoitushakemukset ja sopimukset allekirjoittaa nimenkirjoitusoikeudet omaava henkilö. Esittelijänä toimii kirjaprojektin tuottaja.

Kirjaprojektin ohjausryhmä

Kirjaprojektille nimetään erillinen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on oman asiantuntemuksensa kautta ohjata projektin etenemistä ja vastata projektin onnistumisesta. Ohjausryhmä on projektin toimijoiden tukena, seuraa projektin tavoitteiden, suunnitelmien ja rahoituksen toteutumista ja tarvittaessa ohjaa sitä oikeaan suuntaan. Mikäli projektissa tulee eteen ratkaistavia kysymyksiä tai ongelmatilanteita, ohjausryhmä voi etsiä ratkaisuvaihtoehtoja ja mahdollisuuksia. Projektin onnistuminen ei siis yksinomaan ole tuottajan tai kirjoittajan vastuulla, vaan kyse on kokonaisuudesta, jossa eri toimijat työskentelevät yhteisen päämäärään saavuttamiseksi. Ohjausryhmä vastaa projektin tuottajan ja historiikin kirjoittajan valinnasta sekä hyväksyy tuotanto-, rahoitus- ja julkaisusuunnitelmat. Ohjausryhmä voi myös ideoida ja tuoda omia näkemyksiään historiikkityöhön. Harrastajateattereissa ei yleensä puhuta ohjausryhmästä näytelmien tuotantosuunnittelussa. Mutta toisaalta miksi ei näin voisi tehdä? Ohjausryhmän tosin muodostaisi tällöin ohjaaja, tuottaja, tekninen henkilöstö (lavastus-, puvustus-, valaistus- ja äänisuunnittelijat) ja näyttelijöiden edustaja. Tehtävät olisivat samat kuin minkä tahansa projektin ohjausryhmällä – vastata tavoitteiden saavuttamisesta ja työn etenemisestä.

Ohjausryhmän jäseniksi on valittava oikeat henkilöt ts. sellaiset, jotka ovat sitoutuneita projektiin ja pystyvät oman ajankäyttönsä puitteissa osallistumaan ohjausryhmän työskentelyyn ja kokouksiin. Teatteri Kultsassa kaikki toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen eikä palkattua henkilökuntaa ole. Ohjausryhmäänkin pitää valikoitua henkilöt vapaaehtois pohjalta lukuun ottamatta niitä henkilöitä, joille haetaan rahoitussuunnitelman mukaisesti palkkioita työn tekemiseen (historiikin kirjoittaja, kirjaprojektin tuottaja). Ohjausryhmään nimetään Teatteri Kultsan johtokunnan edustajiksi 1- 2 henkilöä, jotta varmistetaan tilaajan näkökulmaa työssä. Lisäksi ohjausryhmään nimetään historiikkiyhdistys XXX ry:n edustaja/edustajat vastaamaan yhdistyksen edunvalvonnasta. Kirjaprojektin tuottaja ja historiikin kirjoittaja ovat myös osana ohjausryhmää. Kustakin historiikkityöhön nimetystä alatyöryhmästä nimetään yksi edustaja mukaan. Ohjausryhmään voidaan kutsua ulkopuolisena asiantuntijana historiantutkija, jonka tehtävänä on varmistaa, että historiikin tutkimus- ja kirjoitustyö on tehty hyvää tutkimusetiikkaa noudattaen ja objektiivisuuteen pyrkien. Ohjausryhmän koko ei saa paisua liian suureksi, jotta ryhmän toiminta säilyy joustavana ja toimintakykyisenä. Ideaalinen ryhmän koko on 5-8 henkilöä. Ohjausryhmä kokoontuu säännöllisesti esimerkiksi kolmen kuukauden välein.

Kirjaprojektin tuottaja

Kirjaprojektin kokonaisuudesta vastaa sille nimetty tuottaja. Tuottajan pitää ymmärtää kirjaprojektin merkitys tilaajalle. Hänen tulee tuntea teatterin toimintaedellytykset, toimintaympäristö, resurssit ja mille kohderyhmälle lopullinen tuotos on tarkoitettu. Parhaimmillaan tuottaja löytyy vapaaehtoisuus-periaattella teatterin jäsenistön joukosta, jolloin yhteistyön sujuminen on joustavampaa ja helpompaa kuin, jos tuottajana on teatterin ulkopuolinen henkilö, jolla menee aikaa perusasioihin tutustumiseen. Tuottajan palkkioon haetaan rahoitusta ulkopuoliselta taholta, mutta mikäli sitä ei myönnetä, niin tuottajan on kyettävä sitoutumaan kirjaprojektiin myös ilman henkilökohtaista rahallista korvausta, kun tuotantokustannukset huomioidaan erikseen. Sen vuoksi tuottajaksi ryhtyvällä pitää olla jokin muu kuin rahallinen motivaatio esim. yhteisöllisyyden ja teatteri-identiteetin vahvistaminen historiikin avulla. Tuottajalla on esittelyvastuu yhdistyksen hallitukselle ja ohjausryhmälle, mutta

ei itsenäistä päätöksenteko-oikeutta varsinkaan yhdistys XXX ry:n sääntömääräisissä asioissa.

Tuottaja vastaa kirjaprojektin kokonaisuuden hallinnasta käytännössä, on työnjohtaja. Tuottaja vastaa hallinnollisista tehtävistä mm. projektin aikataulussa pysymisestä, rahoituksen suunnittelusta, hakemisesta ja talousseurannasta, sopimusasioista, markkinoinnin ja myynnin suunnittelusta sekä markkinointiaineiston valmistamisesta tai osallistuu markkinointimateriaalin valmisteluun muun tahon kanssa, julkaisuun liittyvistä tehtävistä. Tarvittaessa tuottaja suunnittelee ja vastaa julkaisujuhlan järjestelyistä ellei sille nimetä omaa työryhmää erikseen. Historiikin valmistuttua tuottaja päättää projektin raportoimalla rahoittajatahoja ja keräämällä palautetta julkaisusta ja projektin onnistumisesta. Palaute toimitetaan Teatteri Kultsan johtokunnalle, joka on projektissa tilaajan ominaisuudessa.

Tuottajan työ on erilaista eri taiteen- ja kulttuurin aloilla, eri produktioissa ja projekteissa. Yleensä tuottajan toimenkuva on laaja, monia erilaisia osa-alueita sisällään pitävä, monenlaista osaamista edellyttävä ja tehtäväkuvaltaan moninainen, jopa hajanainen. Tuottajan työ voi myös keskittyä vain esimerkiksi markkinointiin tai rahoituksen turvaamiseen. Yhtäläisyyksiä on kuitenkin löydettävissä, oli kyse sitten näytelmän tai tapahtuman tuottamisesta tai tässä opinnäytetyössä käsitellystä kirjaprojektista. Olen toiminut Teatteri Kultsalla tuottajana viidessätoista näytelmäproduktiossa, joten peilaan hankkimaani tuottamiskokemusta niihin ominaisuuksiin ja osaamisalueisiin, mitä tuottajalta vaaditaan tähän kirjaprojektiin.

Tuottaja, kouluttaja Elina Saksala esittelee kirjassaan Tuottajan käsikirja tuottajan työn kolmiomallin, jossa tuottajan työ jakautuu kolmeen perusulottuvuuteen: itsensä johtamiseen, ihmisten johtamiseen ja asioiden johtamiseen. (Saksala 2015, 15-16.) Kolmion keskiössä ja yhteistä kaikelle tuottajuudelle on tavoitteellisuuden, johtajuuden ja luovuuden vaatimukset. Tuottajan on huolehdittava, että projekti ja tuotannollinen työ etenee sille asetettujen tavoitteiden suuntaan, varmistaa projektin onnistumisen johtamistoimenpitein ja on itse varsinaisen luovan prosessin osana. Tuottajan pitää kyetä johtamaan itseään suhteessa projektiin ja muihin toimijoihin siten, että oma luovuus, osaaminen ja kokemukset ovat laaja-alaisesti projektin käytössä unohtamatta kuitenkaan omaa jaksamistaan. Loppuunpalanut tuottaja ei ole

kovin innovatiivinen tai vuorovaikutteinen, kirjaprojektissakaan. Tämä edellyttää projektinhallintataitoja, ajankäytön suunnittelua ja hallintaa sekä hyvää itsetuntemusta. Tuottajalta vaaditaan hyviä vuorovaikutus- ja verkostoitumistaitoja sekä tilannetajua suhteessa muihin toimijoihin. Ihmisten johtamisessa on kyse projektissa mukana olevien tahojen innostamisesta, motivoimisesta ja sparraamisesta sekä tarvittaessa kyvyistä ongelmaratkaisuun tai ristiriitatilanteiden selvittelyyn (Saksala 2015, 42-43.). Tuottaja on vastuussa kokonaisuuden sujumisesta ja projektin onnistumisesta.

Tuottajalla ei ole kirjaprojektissa kuitenkaan esimiehen tai työnantajan johto- ja valvontaoikeutta ns. direktio-oikeutta, koska tuottaja ei toimi työsopimussuhteessa Teatteri Kultsaan. Johtamisvastuuta tuottajalla silti on. Asioiden johtamisessa tuottaja on avainasemassa. Joko hänen oman osaamisensa tai hyvien yhteistyö- tai verkostokumppaneiden kautta käytännön asiat hoituvat. Keskiöön nousevat myös taloushallinto ja rahoitusosaaminen, tekijänoikeus- ja sopimusoikeusosaaminen, markkinointi- ja viestintäosaaminen, hyvät hallinnointitavat ja raportointiosaaminen, jotka kaikki edellyttävät johtamisvastuun ymmärtämistä. Tuottajan on toimittava asiakaslähtöisesti eli koko ajan on pidettävä kirkkaana mielessä tilaajan tai toimeksiantajan näkökulmien huomioiminen.

Tuottaja toimii yhteistyössä yhdistyksen hallituksen, ohjausryhmän, kirjoittajan sekä kirjaprojektin alatyöryhmien kanssa ja on heidän käytettävissään kaikkiin projektin osa-alueisiin liittyen. Tuottaja on asiantuntija, jolta vaaditaan kykyä itsenäiseen työskentelyyn, aktiiviseen tiedonhakuun, joustavaan työtoteeseen ja halukkuutta oman osaamisensa kehittämiseen. Tarvittaessa tuottajalta vaaditaan myös jämäkkyyttä ja johdonmukaisuutta, mikäli projekti edellyttää tavoiteasetannan kirkastamista tai suunnan muutosta.

Valmistelu- eli alatyöryhmät

Kirjaprojektille perustetaan valmistelutyöryhmiä, joiden vastuulla on varsinaisen historiatausta-aineiston kerääminen ja analysointi kirjoittajaa varten ja yhdessä kirjoittajan kanssa. Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä alatyöryhmä, jolla tarkoitetaan erikseen nimettyä ryhmää, jonka välillä on vuorovaikutusta ja jonka

vastuulla on tietyn tehtävän tai toimeksiannon tekeminen. Kirjaprojektin alatyöryhmien tehtävinä on vastata oman teemansa (kirjallinen, kuvallinen, haastattelut) mukaisesta aineiston keräämisestä, tallentamisesta ja analysoinnista ja olla aktiivisessa yhteistyössä tuottajan ja kirjoittajan kanssa. Alatyöryhmiä voidaan tarvittaessa perustaa muuhunkin tarkoitukseen kuin tausta-aineiston keräämiseen liittyen, esim. haastattelujen koostaminen dokumenttielokuvaksi, kirjan julkaisemisen juhlatyöryhmä, historiallinen valokuva –näyttelyn järjestämiseksi teatterin sisääntulokäytäviin ja lämpiöön.

Alatyöryhmiin voivat liittyä kaikki historiikkityöstä kiinnostuneet henkilöt. Ne kokoontuvat ja toimivat itsenäisesti ja vapaasti oman aikataulunsa mukaan kuitenkin noudattaen kirjaprojektin tuotantosuunnitelman mukaista aikataulua. Alatyöryhmillä on raportointivelvollisuus tuottajalle ja kirjaprojektin ohjausryhmälle työn etenemisestä. Alatyöryhmien jäsenille ei makseta palkkaa tai palkkiota.

Historiikin kirjoittaja

Kirjoittajan tehtävänä on laatia tausta-aineiston perusteella käsikirjoitus julkaisulle. Sen jälkeen käsikirjoitus luetaan ohjausryhmällä, arvioidaan, tehdään tarvittavat korjaukset ja muutokset ja hyväksytään lopulliseksi käsikirjoitukseksi, jonka jälkeen se voi edetä julkaisemisen seuraavaan vaiheeseen. Tämä prosessi tehdään todennäköisesti useampaan kertaan kirjoitustyön aikana, jotta teatteri saa omannäköisensä historiikin.

Millä kriteereillä kirjoittaja sitten valikoituu historiikin kirjoittajaksi? Tästä teemasta haastattelin Teatteri Kultsan jäsentä, toimittaja ja freelancetuottaja Suvi Lahdenmäkeä. Hän on toiminut mm. kustannustoimittajana, lehden päätoimittajana ja tuottanut monia teatteriproduktioita. Keskustelumme johdosta kirjoittajan kriteereiksi muodostui useita.

Historiikin kirjoittaja on samalla historian tutkija. Kirjoittajalla on oltava kokemusta historian tutkimisesta ja kirjoittamisesta. Hänen on myös oltava kiinnostunut paitsi historiasta, myös kulttuurista ja teatterista taiteenalana. Ehkä hänellä voisi olla teatteritieteen opintoja taustalla tai kokemuksia teatteriharrastamisesta. Hänellä pitää

olla kykyä nähdä laajempia kokonaisuuksia kuin yksittäisen yhdistyksen (tässä tapauksessa harrastajateatteri) historia; erityisesti mihin yhteiskunnalliseen tilanteeseen harrastajaryhmä aikanaan perustettiin ja miten toimintaympäristön muutokset ovat vaikuttaneet toimintaan vuosien varrella ja nykyisin.

Historiikin kirjoittajalta vaaditaan kiinnostusta kirjoittaa teemasta. Hänen on tutustuttava huolellisesti saamaansa aineistoon ja mikäli avoimia kysymyksiä herää, etsittävä itsenäisesti lisä- tai tarkentavaa tietoa. Historiikki on ominaisuuksiltaan osin muisti- ja kokemusperäinen, erityisesti silloin jos taustoittamiseen on käytetty runsaasti autenttista haastatteluaineistoa tai jäsenistön tuottamia muistoja ja tarinoita. Kirjoittajan on peilattava tilaajan ja historiikin kohdeyleisön kautta kirjoittamaansa ja pyrittävä tuomaan kirjoitustyössään kaikki olennainen ja kiinnostava tieto ja tapahtumat esiin.

Kirjoittajan pitää ymmärtää harrastajateatterin ominaispiirteitä ja asemaa teatterikentässä. Vaikka harrastajateatteritoiminta on Suomessa hyvin laajaa ja tekijöilleen merkittävää, niin sen asema teatteritaiteen alueella on ristiriitainen ja osin vähäteltykin - harrastamista ammattiteattereiden varjossa.

Kirjoittajan tulee kyetä yhteistyöhön kirjaprojektissa mukana olevien eri toimijoiden kanssa. Hänen tulee kyetä avoimeen vuorovaikutukseen oman kirjoitustyönsä johdosta ja kyettävä ottamaan vastaan rakentavaa palautetta. Ei siis liian herkkähipiäinen tai omasta näkökulmastaan, kirjoitustyylistään tai tärkeinä pitämistä teemoista kiinnipitävä. Kirjoittajan on myös kyettävä karsimaan omat lempitarinansa tai aiheensa historiikista, mikäli se ei ole tilaajan näkökulman mukaista. Kirjoittaja esittelee työnsä etenemistä ohjausryhmälle, jotta pystytään keskustelemaan työn etenemisestä, suunnasta ja sisällöstä sekä tekemään tarvittavat päätökset.

Kirjoittajalle maksetaan kirjoitustyöstä palkkiota, johon haetaan ulkopuolista rahoitusta. Kirjoittajan palkkion tulee olla kohtuullinen korvaus suoritetusta työstä, mutta mitään selkeitä historiikin kirjoittamisen palkkiotaulukoita ei ole olemassa, vaan palkkio perustuu aina tilaajan ja kirjoittajan väliseen sopimukseen. On olemassa yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet myymään historian tutkimukseen ja historiikkien kirjoittamiseen palveluitaan, mutta yhtä lailla on lukuisa joukko freelancer -kirjoittajia,

jotka kirjoittavat historiikkeja. Kirjoittajan palkkion arvioimisessa voidaan käyttää asiantuntija-apua esim. Kirjailijaliitosta tai kysellä samankaltaisia historiikkeja kirjoittaneilta omia arvioita palkkion suuruudesta. Palkkio jakautuu sille ajanjaksolle, mistä on kirjoittajan kanssa sovittu. Vaikka tuotantoaikataulu ulottuu 2 – 2,5 vuodelle, ei kirjoittaja ole kirja-projektin käytössä koko ajanjaksoa kokoaikaisesti, vaan työ voidaan tehdä osa-aikaisena kirjoittajan oman aikataulun ja sopimuksen mukaan (esim. xxx tuntia 6 kk:n aikana).

Kirjoittajan kanssa tehdään kirjallinen sopimus kirjoitusaikataulusta, tekijänoikeuksista, tekijänpalkkiosta, palkkion suuruudesta sekä sen maksamisen jaksottamisesta. Lisäksi sopimuksessa sovitaan kirjoittajan muista velvoitteista (mm. kustannustoimittaminen, oikoluku, taitto), mikäli niiden katsotaan sisältyvän palkkioon, julkaisumuodosta (kirjallinen painotuote, sähköinen julkaisu, muu muoto) ja julkaisuajankohdasta kun historiikkiyhdistyksen hallitus ja Teatteri Kultsan johtokunta on sen hyväksynyt. Sopimuksen laatimisessa käytetään neuvottelumenettelyä, jotta päästään molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun keskeisistä sopimuskohdista. Sopimuksen laatimiseen voidaan jälleen hyödyntää esim. Suomen Kirjailijaliiton asiantuntemusta.

Tosiasia on se, että pienen harrastajateatterin historiikin kirjoittamisella ei rikastu. Suotavaa olisikin, että kirjoittajaksi löydettäisiin sellainen henkilö, jonka motivaationa olisi vaikkapa harrastajateatterin historian tutkiminen ja kiinnostavan työn tekeminen rahallisen korvauksen sijasta.

4.2 Tuotantoaikataulu

Kirja-projekti ajoittuu syksystä 2017 kevääseen 2019 n. 2 – 2,5 riippuen aloittamisajankohdasta. Tuotantoaikataulu voi kuulostaa pitkältä, mutta historiikkityö on valmisteltava huolellisesti, jotta päästään tilaajan näköiseen lopputulokseen. Koska Teatteri Kultsasta ei ole aiemmin varsinaista historiikkia kirjoitettu, on pelkästään lähdeaineiston kartoittamiseen, keruuseen ja tallentamiseen varattava riittävästi aikaa. Historiikkityössä lähdeaineiston hankkimista tekee pääsääntöisesti teatterin vapaaehtoiset. Tuotantoaikataulussa ei voida hyvin tiukasti määritellä missä määrin

vapaaehtoiset käyttävät aikaansa pelkästään historiikkityöhän muun teatteriharrastamisen ohessa.

Alustava suunnitelma aikataulusta, toimijoista, heidän vastuistaan sekä on kerrottu alla olevassa luettelossa pääpiirteissään. Työ saattaa edetä sujuvamminkin, mikäli saadaan runsaasti innokkaita vapaaehtoisia alatyöryhmiin tai saattaa viivästyä siten, että julkaisemiseen päästään vasta syksyllä 2019, jolloin varsinainen perustamisajankohta on ja teatterin 60 –vuotisjuhlat järjestetään.

Syksy v. 2017

- teatterin johtokunta: projektin edellyttämä päätöksenteko
- yhdistyksen perustaminen kirjabrojektin taustalle
- ohjausryhmän valitseminen kirjabrojektille ja kokouksista sopiminen
- ohjausryhmä: kirjoittajan valintakriteerien määrittely, kirjoittajan valinta
- ohjausryhmä: tuottajan valitseminen kirjabrojektille
- tuottaja: projektisuunnitelman laatiminen, hyväksyttäminen, projektin aloittaminen
- tuottaja: rahoituksen hakemisen valmistelu ja hakeminen projektille, julkaisulle
- tuottaja: julkaisun markkinoinnin, myynnin ja jakelun suunnittelu
- tuottaja: yhteistyö eri tahojen kanssa, sidosryhmät, verkostot, vertaisarvioinnit
- ohjausryhmä, tuottaja: alatyöryhmien nimeäminen
- alatyöryhmä 1-3: suunnitelmat lähdeaineiston keräämiseksi, lähteiden kartoittaminen, aineiston keruun aloittaminen, myös haastattelujen osalta
- ohjausryhmä, tuottaja: ehdotus Teatteri Kultsalle julkaisumuodon valitsemisesta
- ohjausryhmä, tuottaja, alatyöryhmät: aineiston tallennusmuodon valinta ja arkistointijärjestelmä
- ohjausryhmä, tuottaja, kirjoittaja: julkaisun kansien suunnittelu

Kevät, syksy 2018

- ohjausryhmä, tuottaja: projektin etenemisen seuranta ja raportointi
- alatyöryhmät 1- 3: aineiston keräämisen jatkaminen, seulonta ja analysointi
- kirjoittaja: kirjoitustyön suunnittelu, historiikin sisällysluettelon hyväksyminen, kirjoittamisen aloittaminen
- alatyöryhmä 2, kirjoittaja: ehdotukset kuvamateriaalin käytöstä ja valitsemisesta julkaisuun
- ohjausryhmä, tuottaja, kirjoittaja: laaditun käsikirjoituksen luenta, tekstin ja kuva-aineiston hyväksyminen
- kirjoittaja, tuottaja: valmiin käsikirjoituksen kustannustoimittaminen, oikolku ja taitto
- ohjausryhmä, tuottaja, kirjoittaja: julkaisun kansien graafinen ulkoasu

Kevät 2019

- tuottaja: markkinointimateriaalin suunnittelu
- kirjoittaja, tuottaja: historiikin julkaiseminen
- tuottaja: julkaisun markkinoinnin, myynnin ja jakelun toteuttaminen
- ohjausryhmän, tuottajan, kirjoittaja, alatyöryhmien ja työskentelyyn osallistuneiden arvio projektista (yhteistilaisuus, palautekysely)
- tuottaja: julkaisutapahtuman järjestäminen tai järjestelyihin osallistuminen
- tuottaja: rahoittajatahojen tai yhteistyökumppaneiden edellyttämät raportoinnit, loppuselvitykset ja palautteet
- ohjausryhmä, tuottaja: projektin päättäminen
- yhdistys: päätös kirjaprojektille perustetun yhdistyksen jatkamisesta tai yhdistystoiminnan lopettamisesta

4.3 Työ- ja toteutusmenetelmistä

Kirjaprojektin tuotantosunnittelussa ja historiikkityössä voidaan hyödyntää erilaisia ideointimenetelmiä aina tausta-aineiston keräämisessä, historiikin sisällön

ideoinnissa ja julkaisumuodon valinnassa. Ideointimenetelmien tarkoituksena on uudenlaisen näkökulman tai toteutustavan etsiminen, uusien merkityksien tai siirtyminen löytäminen, vaihtoehtoisten tai erilaisten ratkaisumallien keksiminen tai jo tehdyn parantaminen. Ideointimenetelmien käyttö historiikkityön alkuvaiheessa osallistaa työssä mukana olevia ja antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa edessä olevaan työhön. Ideointimenetelmiä on lukuisia ja niitä on helppo muokata projektien innovoinnin tarpeisiin sopiviksi. Koska pyrin tässä opinnäytetyössäni pysymään vahvasti konkretiantasolla, olen hahmotellut muutamia ideointimenetelmiä esimerkinomaisesti ja kytkenyt ne suoraan kirjaprojektiin ja historiikkityöhön. Olen käyttänyt lähteenä Suomen Kuntaliiton, SOSTEn ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen Innokylä –sivustoa, joka on kaikille avoin innovaatioyhteisö ja jota olen ollut mukana arvioimassa hankeyhteistyön puitteissa vuonna 2014 – 2015.

Ideointipuu

Ideointipuu on ideoinnin apuväline, jossa ideointiin osallistuvien henkilöiden avulla visualisoidaan ajattelua valitun pääteeman mukaisesti. Esille tulevat ideat jäsentyvät ja kytkeytyvät pääteemaan puun muotoisesti siten, että oksat lähtevät puun juuresta eri suuntiin. Jokainen oksa sisältää idean tai aiheen ja niistä voi versoa lisää oksia eli ideoita. Puun juurelta voi myös lähteä juuria maan sisään, jolloin voidaan hahmotella vastaideoita eli mikä voisi olla ideaa rajoittavana tekijänä. Ideointipuu on menetelmänä nopea, mikäli ideointitarve on selkeä ja vetäjällä on ideointia auttavia apukysymyksiä valmiina. Se myös helpottaa hahmottamaan kokonaisuuksia kun kaikki on kuvallistettu. Ideointipuuhun voidaan lisätä ideoita myöhemminkin tai ottaa käyttöön vain parhaimmat ideat jatkojalostukseen. Ideointipuu voidaan piirtää sellaisenaan fläppipaperille ja käyttää esim. post it –lappuja ideointiin. Historiikkityössä tätä menetelmää voi käyttää ideoitaessa esim. mistä eri lähteistä tausta-aineistoa voidaan kerätä, jotta kaikki mahdolliset lähteet tulee mainittua. Ideoinnin tavoite on selkeä. Ideointipuun perusteella lähteet voidaan listata ja niiden perusteella voidaan laatia aineiston tallennussuunnitelma.

Aivoriihi

Aivoriihi eli brainstorming on ideointimenetelmä, jossa jokaisen idea saa saman painoarvon. Se perustuu vapaaseen assosiointiin ja siihen, että kaikkien ideat ovat yhtä hyväksyttäviä. Aivoriihtä voidaan käyttää menetelmänä kun ideoidaan esim. uusia tuotteita, markkinointikeinoja, etsitään ratkaisuja ongelmiin. Kaikki ideat kirjataan ylös, jonka jälkeen alkaa lajittelu- ja karsintavaihe. Ideoista lajitellaan samansisältöiset tai samankaltaisuuksia sisältävät yhteen, mutta edelleen erillisinä ideoina. Lajittelun jälkeen alkaa karsintavaihe, jossa osallistuneiden kanssa käydään keskustelua, mitkä ideoiden toteuttamiskelpoisuudesta ts. mitkä ideat ovat potentiaalisia jatkokehittämiseen soveltuvia ja mitkä ideat hylätään. Jatkokehittävät ideat voivat vielä yhdistyä muihin ideoihin tai synnyttää jopa uusia. Kun kaikki esitetyt ideat on käsitelty ja karsittu, niin lopputuloksena saadaan kiteytettynä yksi tai useampi idea, joita voidaan arvioida perusteellisemmin. Historiikkityössä aivoriihtä voidaan ilman muuta käyttää historiikkijulkaisun nimeämiseen. Jokaisella historiikkityössä mukana olevalla ja jopa yksittäisellä teatterin jäsenellä on varmasti mielessään paras ehdotus historiikin nimeksi. Aivoriihen avulla löydetään nimiehdotukset demokraattisella ja osallistavalla tavalla. Kun riittävän suuri määrä teatterilaisia on ollut äänekkäästi mukana aivoriihessä luomassa nimiehdotuksia, niin saadut nimiehdotukset voidaan vielä alistaa loppuäänestykseen.

Ajatuskartta

Ajatuskartan eli mind mapin kautta rakentuu kokonaiskuva ideoista tai aiheista sekä niiden keskinäisistä suhteista tai sidonnaisuuksista. Ajatuskartan avulla saadaan hahmotelma asiakokonaisuuksista ja se toimii visuaalisena apuvälineenä muistiinpanojen tai suunnitelmien tekemiseen. Ajatuskartan voi tehdä yksin tai siihen voi osallistua useampia henkilöitä, mikä osaamisen laajentamisen kannalta on tietysti hyödyllisempää. Ajatuskarttaan kirjoitetaan tai piirretään ideoita ja niille määritellään keskinäiset suhteet tai riippuvuudet. Kirjaprojektin tuotantosuunnittelussa voidaan ajatuskarttaa käyttää ideointimenetelmänä, jotta kaikki tuotannon eri sisältöalueet tulee huomioiduksi. Ajatuskarttaideointiin pyydetään henkilöitä, joilla on kokemusta kirjaprojekteista tai kirjallisista tuotannoista (esim. omakustanteen julkaiseminen).

Vertaisarviointi

Kirjallisen historiikin tuotantosunnittelun ja kirjanprojektin toteutumisen tueksi vertaisarviointi eli benchmarkkaus on hyvä työmenetelmä. Vertaisarvioinnin kohteena ovat muut historiikkiprojekteja toteuttaneet harrastajateatterit (näkökulmana tuotanto), historiikkien kirjoittajat (näkökulmana kirjoitustyö ja palkkiot) sekä varsinaiset julkaisut oli ne sitten kirjallisia painotuotteita, sähköisiä julkaisuja tai muita julkaisumuotoja esim. lehtiset (näkökulmana lopputuotos eli julkaisu). Vertaisarvionnin kautta pyritään löytämään hyviä käytäntöjä, jotta oma kirjanprojekti saadaan sujuvasti toteutettua, voidaan arvioida mahdolliset projektin riskitekijät ja saadaan tärkeää tietoa niistä seikoista, joita erityisesti kannattaa huomioida. Vertaisarvioinnissa pitää tarkastella myös muuttuvia toimintaympäristöjä esim. mitä uusia mahdollisuuksia digitaalisatio on tuonut kirjojen julkaisemiseen ja painatuskustannusten alenemiselle.

Etsiskelin tätä opinnäytetyötä varten internetistä tietoja harrastajateattereiden julkaisemista historiikkeista. Etsiskelyn tuloksena löytyi kyllä runsaasti eri laajuisia historiakatsauksia teattereiden kotisivuilta (esim. Vantaan Näyttämö, Kopolan Teatteri Haapajärvellä, Karkkilan Työväen Näyttämö), mutta varsinaisia julkaistuja historiikkeja löytyi pikahauulla vain muutamalta teatterilta (esim. Tikkurilan Teatteri, Jyväskylän Huoneteatteri, Elannon Näyttämö, Ylioppilasteatteri). Harrastajateattereiden historiikkeja on varmasti kirjoitettu ja julkaistu paljonkin, mutta niiden löytäminen näyttää olevan vaikeahkoa. Karkealla tasolla arvioiden, ilman tarkempaa tutkimusta tosin, väitän, että niillä ei välttämättä ole laajoja kustannussopimuksia eikä myyntiä ja jakelua kirjakauppoihin tai kirjastoihin. Painosmäärät ovat pieniä ja myynti tapahtuu paikallisesti teatterin voimin.

Koska aihe rupesi minua kiinnostamaan, niin otin yhteyttä Suomen Harrastajateatteriliiton toiminnanjohtaja Merja Laaksovirtaan ja kyselin heiltä mahdollisista julkaisuista. Merja Laaksovirran mukaan historiikkeja ei ole systemaattisesti kerätty eikä heillä itse asiassa ole tietoa paljonko tällaisia on julkaistu tai mistä niitä voisi saada luettavaksi. Kiinnostus kuitenkin heräsi ja laadimme yhteistyössä SHTL:n kotisivuille ilmoituksen, jonka tarkoituksena on saada tietoa ja kerätä jäsen-teattereiden historiikkeja. Ilmoitus on julkaistu kevään Repliikki-lehdessä, joka on

harrastajateatterikentälle suunnattu jäsenlehti. Odotan mielenkiinnolla, saanko ilmoituksen perusteella historiikkeja luettavakseni tai muutoin tietoa julkaisuista.

Osa syy siihen, ettei systemaattiseen historiikin kirjoittamiseen ole ryhdytty saattanee olla siinä, että monet harrastajateatterit ovat yleensä varsin paikallisia kulttuuritoimijoita. Niillä on usein kevyt yhdistyspohjainen organisaatio, jonka toiminnan fokus on teatterin tekemisessä. Jäseniä saattaa olla runsaasti, mutta jos lasketaan aktiivisten, toiminnassa mukana olevien jäsenten määrä, niin se voi kutistua kymmeneen. Pienet harrastajapohjaiset teatterit tai teatteriryhmät tuottavat kenties vain yhden esityksen kaudessa (esim. kesäteatteriesityksen), toimintaa pyöritetään hyvin pienellä budjetilla ja keskitytään mieluummin harrastamiseen. Helpompaa on kirjoittaa teatterin keskeiset historialliset faktat kotisivuille kuin lähteä melko suuritöistä kirjaprojektia valmistelemaan ja toteuttamaan.

4.4 Rahoituksen suunnittelu

Kirjaprojektin budjetti on aikasidonnainen taloudellinen tuotantosuunnitelma, jossa arvioidaan projektin kustannukset. Kustannukset pitää kyetä arvioimaan riittäväällä tarkkuudella, jotta saadaan selville projektille tarvittava rahoitus, oli sitten kyse omarahoituksesta tai ulkopuolisilta tahoilta haettavasta rahoituksesta sekä kulurakenne.

Kirjaprojektissa suurimmat kustannuserät ovat eri toimijoille maksettavat palkkiot (tuottaja, kirjoittaja, haastattelujen litterointi), erilaiset julkaisuun kuuluvat kustannukset (esim. kustannustoimittaminen, oikoluku, taitto, kuvatoimittaminen, kansien ja ulkoasun graafinen suunnittelu) sekä markkinointikustannukset. Lisäksi rahoitusta on varattava muihin kirjaprojektityön edellyttämiin tuotantokustannuksiin (esim. matkakulut, puhelin-, postitus- ja tietoliikennekulut, osuus teatterin tilavuokrasta). Jos historiikkiteos halutaan julkaista näyttävästi, niin julkaisuun liittyvien juhlien järjestelykustannuksiin on myös varauduttava.

Kirjoittajan palkkion määrittelemine on haastavaa, koska vertailukohteita harrastajateatterien historiikkien kirjoittamisesta on kovin vähän. Palkkiota määritteleviä tekijöitä on useita. Ensinnäkin kirjoittajan ammattitaito määrittelee

palkkion suuruutta. Ammattitaitoinen akateeminen historiantutkija on toki kalliimpi kirjoittajana kuin loppuvaiheen historian tutkimuksen opiskelija. Lisäksi palkkion määrittelyyn vaikuttaa paljonko historiallisen aineiston hankkimiseen ja tutkimustyöhön kuluu aikaa eli joutuuko kirjoittaja itse etsimään kaiken aineiston vai saako hän siihen tilaajalta apua ja millaista. Jos lähdeaineistoa on runsaasti, menee aineiston analysointiin aikaa. Vastaavasti, mikäli aineistoa on niukasti, voi aineiston etsimiseen kulua kohtuuttoman paljon aikaa. Itse kirjoittamistyö on vain osa palkkion määrittelyä ja tekeekö kirjoittaja sitä kokopäivätoimisesti tai osa-aikaisesti. Historiikkiteoksen toivottu laajuus ratkaisee myös palkkion määrän. Mitä enemmän sivuja ja laajempi historiikki on, sen suurempi on myös kirjoittajan palkkio. Tripylon Oy:n kotisivuilla olevan historiikin tilaajan oppaan mukaisesti ammattitaitoinen historioitsija kirjoittaa n. 180 sivua tekstiä vuodessa eli arvion mukaan valmista tekstiä syntyy n. 16 sivua kuukaudessa. (Tripylon Oy, 2017). Kummassakaan arviossa ei ole mainittu miten paljon tutkimustyötä on sisällytetty kuluvaan aikaan eikä mahdollista tuntihintaa.

Suomen tietokirjailijat ry:n tai Akavan internet-sivuilta ei löydy yksiselitteisiä vastauksia historiikin kirjoittajan palkkion määrittelyyn. Auran seurakunta näyttää tehneen 21.4.2016 päätöksen, jossa historiikin kirjoittajalle maksetaan lisämäärärahana 12.000 euroa, joskaan työn kestosta ei ole mainintaa (Auran seurakunta, 2016). Helsingin kaupungin suomenkielisen työväenopiston 100 –vuotishistoriikin kirjoittajalle maksettiin kuukausipalkkaa siten, että maksimikuukausilla kokonaispalkaksi tuli yli 100.000 € (Helsingin kaupunki, 2012). Luhangan kunnan historiikkihankkeelle myönnettiin 30.000 euroa, josta julkaisu- ja painatuskustannuksiin arvioitiin menevän 10.000 euroa. Loput ilmeisesti kirjoittajalle, koska muuta ei mainittu kunnan pöytäkirjassa (Luhangan kunta, 2016). Sympaattisena vertailukohteena on Vaasan Yliopiston Ylioppilaskunta, joka hakee historiikin toimittajaa 2000 euron urakkapalkkiolla ja työn tulisi valmistua helmikuussa 2018 (Vaasan Yliopiston Ylioppilaskunta, 2017). Varsinaisen kirjoittajapalkkion suuruuteen on tuotantosuunnittelussa paneuduttava todella huolellisesti, jotta kirjoittajalle saadaan kohtuullinen korvaus työstä ilman hintojen polkemista tai ylimitoittamista. Kirjaprojektin historiikkiyhdistys XXX ry:n hallitus lopullisesti päättää millä rahoitussuunnitelmalla lähdetään kirjaprojektia toteuttamaan ja rahoitusta hakemaan mm. kirjoittajan palkkioon. Tämän opinnäytetyön liitteenä olevassa rahoituksen

mallisuunnitelmassa kirjoittajan palkkio on määritelty 10.000 euron kokonaispalkkioksi ja työn kestoksi määritetty 8 kuukautta. Onko palkkio suhteessa työn kestoon realistinen, jos lähdeaineisto toimitetaan kirjoittajalle valmiiksi, en osaa ottaa kantaa ilman asiantuntija-apua.

Kustannusten arvioinnissa ja budjetin laatimisessa on huomioitava millaisessa muodossa kirjallinen historiikki halutaan julkaista. Mitä massiivisempi teos on, niin sen kalliimmaksi julkaiseminen tulee ja sen myötä projektin talousarvio paisuu. Jos taas julkaisu on vaatimattomampi, vähemmän kuvia, nekin mustavalkoisia eikä painosmäärä ole suuri tai ”printataan” vain tilausten mukaan, niin kustannusarvio saattaa pysyä hyvinkin maltillisena.

Kirjaprojektille voidaan hakea tukirahoitusta eri tahoilta (yritykset, säätiöt, taidetoimikunnat, yhdistykset), jotka julkaisevat tai tukevat kulttuurihistoriallisten tai kaupunki- ja paikalliskulttuuriin liittyvien teosten julkaisemista. Tuottajan tehtävänä on löytää eri rahoittajatahoja, oli kyse sitten julkisista kohdeavustuksista ja henkilökohtaisista apurahoista (kirjoittaja, tuottaja), yritys- ja yksityissponsoreista, mainostajista, muista tukijoista tai joukkorahoituksesta. Tuottajan pitää etsiä potentiaalisia rahoittajia ja valmistella rahoitushakemukset rahoittajan ohjeistuksen edellyttämällä tavalla. Rahoittajatahojen etsiminen pitää tehdä huolellisesti ja seurata jatkuvasti millaisia avustuksia ja kohdeapurahoja tulee projektin aikana hakuun.

Julkisia rahoittajatahoja (apurahat, projekti-, kohde- ja hankeavustukset) voi etsiä mm. Kansalaisyhteiskunta –internetsivujen järjestöjen hankerahoitushakemiston kautta, Suomen Kulttuurirahaston kautta ja Taiteen edistämiskeskuksen kautta, jotka kaikki ilmoittavat laajasti avoimista apuraha- ja hankeavustus hauista. Teatterin tiedotuskeskus Tinfolla on kotisivuillaan käytössä apurahavahti, jonka kautta saa helposti tietoa avautuvista hauista linkkinä omaan sähköpostiin. Myös Suomen Harrastajateatteriliitto ja Työväen Näyttämöiden liitto ilmoittavat haettavista kohdeapurahoista. Helsingin kaupungin Kulttuurikeskus on muuttamassa taide- ja kulttuuriavustustensa kriteeristöä 1.6.2017 alkaen eikä uusien kriteerien mukaan avustuksia myönnetä julkaisuihin. Paikallistoimijoilta voi avustusta kysellä nimenomaan paikallisen kulttuurihistorian näkökulmasta esim. Kallio-seura.

Apuraha vai avustus? Apurahat ovat henkilökohtaisia ja kohdentuvat yleensä henkilön työsuoritukseen esim. kirjaprojektissa nimenomaan kirjoittajan työhön. Apurahaa ei voi käyttää muihin projektin kustannuksiin eikä sitä voi siirtää muun työskentelyssä mukana olevan henkilön esim. tuottajan palkkioon. Apuraha voidaan myöntää myös tietyin ehdoin taiteelliselle työryhmälle tietyille ajanjaksolle. Rahoittajataho määrittelee apurahan myöntämisen ehdot. Kirjoittaja-apurahaa voi hakea kirjoittaja itse tai organisaatio, jolle työ tehdään. Avustus sen sijaan kohdentuu toimintaan eli kirjaprojektissa esim. palkkioihin, julkaisukustannuksiin ja juokseviin kuluihin. Myönnetty avustus pitää käyttää juuri niihin kustannuksiin mihin se on rahoittajan edellyttämänä kohdennettu eikä sitä saa käyttää työskentelyssä mukana olevien apurahoiksi (Hytti 2005, 75)

Eräs rahoitusmuoto on sponsorointi, jossa liiketoimintayritys, organisaatio tai jopa yksittäinen henkilö voi tukea hanketta tai projektia sovituissa muodossa esim. taloudellisen tuen, palvelujen tai tuotteiden kautta. Sponsorointi on aina kahden välinen kauppa (sponsorit – sponsoroitava) eli sponsorin tulee saada vastiketta ja hyötyä panostukselleen. Sponsoreita hankittaessa on oltava hyvin valmistautunut ja kyettävä selkeästi perustelemaan hankkeen vastikkeet ja hyödyt mahdolliselle sponsorille eli yhteistyökumppanille. Kutakin sponsoritahoa kannattaa kontaktoida suoraan yksilöllisesti eikä lähettää massapostituksella kirjeitä. Sponsorin taustoihin pitää tutustua huolella: millainen imago yrityksellä on, millaisia hankkeita yritys on aiemmin sponsoroinut, millainen näkyvyys yrityksellä on ja onko se profiloitunut sponsoroimaan jotain erityisesti. Yleensä sponsorin etsimisessä kannattaa pitäytyä tutulla toimialueella eli teatterihistoriikin sponsoreita pohdittaessa kannattaa keskittyä niihin yrityksiin, jotka tukevat taide- ja kulttuurihankkeita. Mikään ei tosin estä etsimästä sponsoreita laajemminkin, mutta yrityksen motivointiin ja sponsoroinnin perusteluun saattaa kulua kohtuuttoman paljon työaikaa ja resurssia, joka sitten on muusta tuotantosuunnittelusta pois.

Julkinen tai sponsorirahoitus ei voi olla kirjaprojektin ainoa rahoitusmuoto, vaan omarahoitussuosuus on osa rahoituksen suunnittelua ja arvioitava budjetoinnissa. Vaikka historiikin tuottaa erillinen yhdistys XXX ry, niin Teatteri Kultsan tuotantotuki projektille on määriteltävä. Teatterin jäsenistö tai muut kirjaprojektista kiinnostuneet voivat halutessaan osallistua rahoitukseen tukimaksulla. Myös yhteisörahoituksen

mahdollisuudet selvitetään osana rahoituspohjaa. Mesenaatti.me sivuston kautta voi avata kampanjan rahoituksen keräämiseksi, jolloin rahoitukselle saa vastikkeeksi julkaisun (Mesenaatti.me 2017). Julkaisumuodosta riippuen mahdollinen kirjallisen tuotteen ennakkomyynti on huomioitava kustannuslaskennassa. Mikäli teoksen julkaisuun liittyy esim. ohjelmallinen julkaisutilaisuus on kyseisen illan tuottojen osuus arvioitava omarahoitukseen (esim. osuus lipputuloista).

4.5 Markkinointisuunnittelu

Markkinointisuunnittelu on osa projektia ja sisältyy tuotantosuunnitelmaan. Hyvä markkinointisuunnitelma on selkeä ja toteuttamiskelpoinen kokonaisuus, joka sisältää markkinoinnin, mainonnan ja myynnin osa-alueet ja joka tarjoaa käytännön työkalun markkinoinnin toteuttamiseen. Markkinointisuunnitelman laatiminen aloitetaan jo ennen kuin haluttu tuotos on valmiina, oli kyse sitten historiikista tai teatteri-esityksestä. Markkinoinnin haasteena taiteellisissa tuotannoissa on, miten markkinointia voidaan tehdä ennen kuin mitään on oikeastaan valmiinakaan. Mitä voidaan luvata lopullisesta taiteellisesta tuotoksesta? Mitä lisäarvoa tai hyötyä asiakas saa hankinnastaan? Kyse on siis enemmänkin siitä, miten saadaan potentiaalisten kuluttajien kiinnostus heräämään mielikuvien kautta, jotta he hankkivat valmiin tuotteen oli sitten kyse aineettomasta tai aineellisesta tuotteesta. Aineettomalla tuotteella tarkoitan tässä esim. palvelua tai taiteellista esitystä ja aineellisella vastaavasti tavaraa tai tarvikkeita.

Markkinointisuunnitelmassa määritellään kohderyhmä tai kohderyhmät, joille markkinointia erityisesti kohdennetaan. Jukka Hytti (2005) jakaa kohderyhmät kolmeen osaan. Ensimmäisen ryhmän muodostavat vakioasiakkaat eli ne, jotka jo tunnetaan entuudestaan. Teatterin historiikkia voidaan markkinoida teatterin jäsenistölle ja heidän verkostoilleen, yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille. Toisena kohderyhmänä ovat ne, jotka ovat kiinnostuneita aiheesta tai teemoista. Historiikkia voidaan markkinoida historiantutkimuksesta kiinnostuneille paikallisyhdistyksille ja muille harrastajateatterille. Kolmantena ryhmänä ovat potentiaaliset uudet asiakkaat (Hytti, 2005, 89). Uusia asiakkaita ovat ne, jotka tulevat katsomaan Teatteri Kultsan esityksiä ensimmäistä kertaa tai joita tavataan muissa yhteyksissä esim. teatterifes-

tivaaleilla. Kaikille edellä mainituille ryhmille pitää pohtia omia markkinointikeinoja ja -kanavia. Vakioasiakkaille voidaan tehdä ennakkomainontaa jo siinä vaiheessa, kun historiikkityö alkaa. Ennakkomainonnan hyvinä kanavina ovat sosiaalinen media, jäsenkirjeet ja ns. puskaradio.

Markkinointisuunnitelman pitää olla tavoitteellinen ja realistinen. Suunnittelussa pitää huomioida, että kaikki suunnitellut toimenpiteet ovat mahdollisuuksien rajoissa, myös taloudellisesti. On selvää, että pienen harrastajateatterin ei kannata suunnitella mittavaa mainoskampanjaa ja käyttää tuhansia euroja lehtimainontaan, koska kohde-ryhmäkin on rajattu. Markkinointisuunnitelman olla joustava ja mahdollistaa toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset. Sen tulee sisältää myös keinot, jolla markkinointi ja mainonta toteutetaan myynnin onnistumiseksi. Keinoja ovat erilaiset kampanjat, mainokset, tiedotteet, esitteet, itsekirjoitetut ns. puffijutut paikallislehdessä tai -radiossa ja muu mahdollinen markkinointimateriaali (Saksala, 2015, 190-194). Kuvakollaasi teatterin kotisivuilla liittyen tulossa olevaan historiikkiin voi olla houkuttimena jollekin ostajalle.

Markkinointisuunnitelma sisältää myös markkinoinnin toteuttamisaikataulun, joka useamman vuoden kirjaprojektissa ajoittuu projektin loppuvaiheeseen kun lähesytään julkaisuajankohtaa. Lisäksi määritellään markkinoinnille talousarvio ja vastuutahot tai -henkilöt. Harrastajateatterin teatteriproduktioissa markkinointiin osallistuu useimmiten koko työryhmä omien verkostojensa kautta. Tavoitteena on saada katsomo täyteen ja siten kerättyä elintärkeitä lipputuloja. Historiikin markkinoinnissa luotetaan myös pitkälti jäsenistön halukkuuteen auttaa tiedottamisessa ja myynninedistämässä.

5 HISTORIIKIN LÄHDEAINEISTO

Historiikin lähdeaineistolla tarkoitetaan kaikkea sitä aineistoa, jota eri lähteistä on saatavilla ja joka suuntautuu menneeseen, historiatietoon. Lähdeaineistoa voidaan luokitella eri kategorioihin. Historiikin kirjoittajan oppaan kirjoittajan Kimmo Katajalan (1990) mukaan lähdeaineisto voidaan jakaa aineellisiin lähteisiin (esim. perinne-

esineet, rakennukset), henkisiin lähteisiin (esim. kansanperinteet ja –tavat, kieli ja muistitieto), kuvallisiin lähteisiin (esim. valokuvat, kartat, piirustukset) ja kirjallisiin lähteisiin (esim. asiakirjat, kirjeet). Kirjalliset lähteet voidaan jakaa lisäksi yksityisluonteisiin kirjallisiin lähteisiin, joita ovat kirjeet, muistiinpanot ja sellainen aineisto, joka lähtökohtaisesti ei ole tarkoitettu julkiseksi. Julkiset kirjalliset lähteet sen sijaan ovat asiakirjoja ja erilaisia julkaistuja aineistoja (Katajala, 1990, 24 – 26). Teatteri Kultsan historiikissa pääasiallisena lähdeaineistona käytetään kirjallista ja kuvallista aineistoa sekä haastatteluja.

5.1 Lähdeaineiston kerääminen

Lähdeaineiston keräämisestä vastaavat alatyöryhmät kukin oman vastuun alueensa mukaisesti. Lähdeaineiston keräämiseen laaditaan keruusuunnitelma, jotta saadaan mahdollisimman kattava aineisto kerättyä eri paikoista. Kukin alatyöryhmät laatii työlleen keruusuunnitelman, jossa määritellään kerättävä aineisto, keräyspaikka ja keräyksestä vastuussa oleva henkilö. Lisäksi voidaan kerätä erilaisia listoja, joihin kerätään lisää työn etenemisen yhteydessä tulleita vinkkejä ja linkkejä aineistoista tai henkilöistä (Wahlroos, 2000, 44 – 45).

Lähdeaineisto pitää arkistoida suunnitelmallisesti, jotta kirjoittajan on mahdollista löytää haluamansa aineistoa kirjoitustyönsä aikana. Hankittu aineisto jää kokonaisuutena historiikin julkaisun jälkeen Teatteri Kultsan käyttöön. Tuottajan ja alatyöryhmien on perehdyttävä arkistonmuodostukseen ennen aineistonkeruun aloittamista. Mahdollisuus arkistoinnin asiantuntijoiden hyödyntämiseen on selvitettävä. Onko arkistointia varten saatavissa asiantuntija-apua kenties jäsenistöstä tai ulkopuoliselta taholta? Kaikki historiikkia varten kerätty aineisto tallennetaan laaditun järjestelmän mukaisesti, mutta myös jo olemassa oleva arkisto järjestellään samaan järjestelmään (Wahlroos, 2000, 41). Arkistonmuodostuksessa päätetään myös tallennusmuodosta. Tässä opinnäytetyössä ei tehdä ehdotusta arkistonmuodostussuunnitelmaksi, arkistointijärjestelmäksi tai tallennusmuodoksi, siihen ei asiantuntemukseni riitä.

Ohjausryhmän ja tuottajan tehtävänä on ottaa kantaa millainen arkistointijärjestelmä ja –muoto historiikkityöhön valitaan ja seurata alatyöryhmien työskentelyä lähdeaineiston keräämisessä ja tallentamisessa.

5.2 Kirjallinen lähdeaineisto

Kirjallisen lähdeaineiston etsiminen aloitetaan teatterin omasta arkistosta sekä jäsenten kotiarkistoista. Jäsenistö muodostaa Teatteri Kultsan ytimen, sen yhteisön, joten etsiminen kannattaa aloittaa mahdollisimman läheltä ja laajentaa muihin verkostoihin (Wahlroos, 2000, 53). Teatterin oman arkiston muodostaa perustamisasiakirjat, aiemmin laaditut historiikkikatsaukset, johtokunnan kokouspöytäkirjat, työryhmien muistiot, vuosikokouspöytäkirjat, toimintasuunnitelmat ja –kertomukset, vuosikatsaukset, rahoitushakemukset, näytelmien käsiohjelmat, teatterista ja sen toiminnasta kertoneet sanoma- ja aikauslehtiartikkelit, näytelmäarvostelut, sähköisesti julkaistut artikkelit ja tekstit. Jäsenistön omista kotiarkistoista löytyy mm. ohjaajien ja näyttelijöiden produktio- tai harjoitusmuistiinpanoja, tekniikan ajo-ohjeita, kirjeenvaihtoa ja sähköposteja. Alatyöryhmä kartoittaa keruusuunnitelman mukaan eri aineistolähteet sekä sopii vastuunjaosta aineiston kasaamisessa. Alatyöryhmän on myös varmistettava, että kaikkeen julkaistavaan aineistoon on tarvittavat luvat esim. sanomalehtiartikkelin julkaisemiseen tarvitaan lupa ko. lehden toimituksesta tai teatteriarvostelun kirjoittaneelta kriitikolta on saatava lupa sen julkaisemiseen tai siteeraamiseen.

Alatyöryhmän vastuulla on löytää mahdollisimman kattavasti historiikin kannalta olennainen aineisto kirjoittajan käyttöön. Kirjallisen aineiston hankkimisesta vastaavan alatyöryhmän pitää pyrkiä tiedonhaussaan objektiivisuuteen, se ei saa keskittyä intressiryhmän tai pelkästään tietyn teeman tai aihealueen tiedonhakuun. Kirjallista aineistoa on runsaasti, joten alatyöryhmän on kyettävä myös rajaamaan löydetyistä aineistosta teatterin historian ja toiminnan kannalta olennainen tausta-aineisto sekä pyrittävä tasapuolisuuteen esim. ajanjaksojen tai tietyn teeman osalta. Kulttuurihistoriallisen aineiston etsiminen pitää sopia kirjoittajan kanssa erikseen, sillä alatyöryhmän tehtävä on nimenomaan teatterin historiaan ja toimintaan kohdentuvan

aineiston hankkiminen. Kirjoittajan ammattitaitoon kuuluu aineiston kytkeminen teokselle valittuun laajempaan kontekstiin.

Ihmisten omat tarinat, muistot ja kokemukset ovat usein mielenkiintoisempaa luettavaa kuin systemaattinen merkkitapahtumien luetteleminen. Tarinat ovat tärkeitä myös historiikissa ja erityisesti teatterihistoriikissa. Jäsenistön omat kokemukset ja muistot värittävät teatterintarinaa, antavat sille henkeä ja elävyyttä, tuovat lukijalleen puuterihuiskun heilahduksen ja teatterin magiikan. Muistitietohistorian keräämisellä tavoitellaan yksilöiden kokemuksia historiallisista tapahtumista esim. Teatteri Kultsan historiikissa muutto uuteen teatteritilaan ja jäsenistön kokemukset tapahtuneesta. Kirsti Salmi-Nikander (2006) puhuu muistitietohistorian yhteydessä muistelukerronnasta ja tapahtumakerronnasta, jotka erovat toisistaan. Muistelukerronta liittyy aina suuriin kokemuksiin yksilön tai yhteisön historiassa ja sen avulla kerrotaan tarinoita murrosvaiheista tai käännekohdista. Tapahtumakerronnassa sen sijaan kerrotaan lähimenneisyyden tapahtumista, jotka ovat kertojalleen olleet merkittäviä, mutta ei välttämättä elämää muuttaneita suuria mullistuksia (Salmi-Nikander, 2006). Tapahtuma, siitä saatu kokemus ja kerronta ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Tapahtumakerronnassa yksilön ja yhteisön näkökulmat risteytyvät ja saattavat tuottaa kokonaan uutta muistitietoa ja tulkintaa samasta tapahtumasta. Historiantutkimuksen näkökulmasta tapahtuma perustuu aina lähdeaineistoon ja asiayhteyteen. Suullisessa tapahtumakerronnassa sen sijaan lähteenä on ihmisen arki ajattelu, koska sillä selitetään ja hahmotetaan maailmaa itselle ja muille selkeämmäksi (Kalela, 2000, 124 – 125). Haastattelujen avulla saadaan tärkeää muisti- ja kokemustietoa tallennettua, mutta sen lisäksi teatterinjäseniä kannustetaan kirjoittamaan muistojaan ja tarinoitaan historiikka varten.

Kirjoittajan ammattitaitoa on poimia saadusta lähdeaineistosta olennaisin tieto oman kirjoitustyönsä tueksi. Mikäli lähdeaineisto on liikaa keskittynyt johonkin tiettyyn teemaan tai aihealueeseen, on kirjoittajan kyettävä esittämään lähdekritiikkiä, kyseenalaistamaan ja etsimään muitakin näkökulmia.

5.3 Kuvallinen lähdeaineisto

Kuvallinen lähdeaineisto käsittää mm. paperisena ja sähköisessä muodossa olevat valokuvat kuten näytelmä-, harjoitus-, markkinointi-, festivaali-, matka- , tapahtuma- ja henkilövalokuvat, videotallenteet esityksistä ja tilaisuuksista, julisteet ja käsiohjelmat, toimitilojen pohjapiirroksat, lavastus- ja näyttämökuvasuunnitelmat, puvustussuunnitelmakuvat ja teknisten ratkaisujen suunnitelmakuvat. Näitä aineistoja etsitään mm. teatterin arkistosta, entisten ja nykyisten jäsenten kotiarkistoista ja tekijöiden omista arkistoista. Alatyöryhmän pitää tehdä suunnitelma kuvallisen aineiston kartoittamiseksi ja saamiseksi työryhmän ja kirjoittajan käyttöön. Jäsenten kotiarkistoissa on tuhansia valokuvia, jo pelkästään niiden kartoittamiseen ja läpikäymiseen menee kohtalaisen paljon aikaa. Osana historiikin julkaisuprojektia voidaan jäsenistö haastaa omien kotiarkistojensa penkomistalkoisiin.

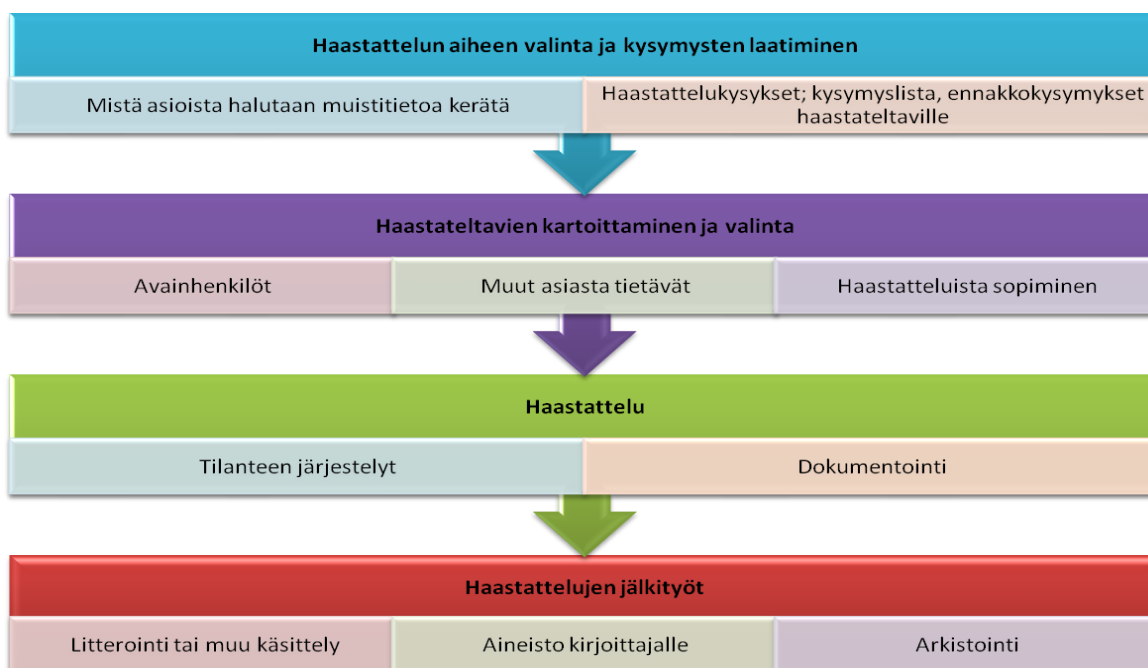
Kuvallisen lähdeaineiston yhteydessä on myös tärkeää tarkistaa valokuvien tekijä- ja käyttöoikeudet – mitä ja kenenkin kuvia saa julkaista. Kuvien valinta lopulliseen julkaisuun pitää tehdä tasapuolisesti ja harkiten. Lopulliseen julkaisuun valittujen kuvien valintakriteerit pitää olla avoimesti ja läpinäkyvästi kerrottu kaikille niille, jotka ovat luovuttaneet kuviaan julkaisua varten.

5.4 Haastattelut

Haastattelu on yksi systemaattisen tiedonkeruun muodoista. Siksi tärkeänä historiikin aineistolähteenä käytetään entisten ja nykyisten jäsenten haastatteluja. Haastattelu on kvalitatiivisen historiatutkimuksen menetelmä, jonka avulla saadaan esille haastateltavan henkilökohtaista kokemus- ja elämysnäkökulmaa valittuun aiheeseen. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 34 - 35).

Oleellista on myös saada dokumentoitua ns. hiljaista tietoa, jota haastateltavalla on ja jota ei aiemmin ole kirjattu tai muutoin dokumentoitu. Haastattelujen kautta tehdään näkyväksi, mitä menneisyydessä on tapahtunut tai tehty, mitkä ratkaisut tai seikat vaikuttivat tapahtuneeseen ja tapahtuneessa mukana olleet.

Haastattelujen toteuttamiseksi on laadittava suunnitelma työn etenemiselle.

Kuva 2 Haastattelujen etenemisen prosessi (Katajala, 1990, 62, muokattu)

Yksilöhaastatteluissa haastatellaan yhtä henkilöä joko valmiiden haastattelukysymysten tai avoimen keskustelun perusteella. Yksilöhaastattelu pohjaa haastateltavan muistiin ja kertomukseen tapahtuneesta. Haastattelun tarkoituksena on saada käsitys haastateltavan ajatuksista ja kokemuksista subjektiivisesta näkökulmasta (Hirsjärvi & Hurma, 2000, 41). Yksilöhaastattelu ei ole tieteellisessä mielessä yhtä totuudellista kuin asiakirjalähteisiin perustuva historiatieto. Aika kulta muistot sanotaan, yksittäinen henkilö muistaa tapahtumat omasta viitekehystänsä ja hankalat ja kiusalliset tilanteet saattavat aikojen saatossa muuttua hauskoiksi kertomuksiksi. Haastateltavien välittämä muistitieto antaa kuitenkin asialähteisiin perustuvalla tekstille syvyyttä, joka historiikissa edistää teoksen luettavuutta ja kiinnostavuutta. Haastateltavan esille tuoma muisto tapahtuneesta saattaa olla hyvinkin erilainen kuin muiden aikalaistensa tai jopa tapahtuma saattaa sijoittua ihan muuhun yhteyteen kuin mitä asialähteistä käy ilmi.

Haastattelujen avulla pyritään samaan esille myös haastateltavilla olevaa ns. hiljaista tietoa. Hiljainen tieto on yksilölle tai yhteisölle kertynyttä tietopohjaa, joka on ajattelun ja toiminnan perustana. Hiljainen tieto on myös yksilön ja yhteisön jaettua sosiaalista

omaisuutta. Hiljainen tieto nousee yksilön ja yhteisön kokemuksista ja saa merkityksensä kun tietoa siirretään. Hiljaiselle tiedolle ominaista on konkreettisuus, kokemuspohjaisuus, henkilösidonaisuus, traditionaalisuus, tunnesidonaisuus ja säilyttävyyteen pyrkivä. Ei-hiljainen tieto sen sijaan on abstraktia, malleihin perustuva, ei henkilösidonainen, rationaalisuuteen perustuva ja yleismaailmallinen. (Toom, 2008, 33 – 36). Hiljaista tietoa on vaikea yksiselitteisesti kuvata ja vielä vaikeampi saada siirrettyä osaksi historiikin tietoperustaa. Siksi haastattelujen avulla voidaan muistitiedon ja tarinankerronnan kautta saada myös hiljaista tietoa dokumentoitua.

Kohderyhmähaastattelujen eli teemahaastattelujen avulla etsitään ns. kollektiivista muistijälkeä. Tällaisessa haastattelussa tiedon- ja muistojen haku keskittyy teatterin historiikissa esim. tietyssä näytelmässä tai produktiossa mukana olleisiin tekijöihin, jotka yhdessä muistelevat tehtyä, koettua ja jaettua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jonka ominais-piirteisiin kuuluu haastattelijan tietämys siitä, että kaikki teemahaastatteluun osallistuvat ovat kokeneet tietyn tilanteen tai olleet mukana tapahtumassa samanaikaisesti. Haastattelukysymykset ovat teemahaastattelussa kaikille samat teemakokonaisuuteen liittyvät, mutta kysymysten järjestys voi vaihdella. Yksi kysymys synnyttää spontaanisti uusia kysymyksiä. Haastateltavien tarinat nivoutuvat toisiinsa muodostaen kokonaiskuvan ns. kollektiivisen muistijäljen (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 47 – 48). Teemahaastatteluja voidaan kohdentaa myös erilaisiin yhteistyökumppaneihin, sidosryhmiin tai verkostoihin.

Haastateltavien valinta

Mahdollisten haastateltavat on kartoitettava laadittaessa haastattelusuunnitelmaa. Teatterin jäsenistöltä kysytään ehdotuksia henkilöistä, joita tulisi historiikin näkökulmasta haastatella. Haastateltavien valintaan on kiinnitettävä huomiota, jotta valinta suoritetaan tasapuolisesti; ketä haastatellaan ja millä perusteella. Haastateltavien yhteystiedot kerätään ja mikäli niitä ei ole saatavilla teatterilla niin yhteistietoja etsitään eri lähteistä mm. vanhat osoitelistat, sähköiset puhelinluettelot, internet-haut, facebook ja muut sosiaalinen media. Eryteisesti perustajajäsenet, teatterin alku- ja keskitaipaleen jäsenet ja eri tekijäryhmien edustajat (ohjaajat,

näyttelijät, teknikot, tuottajat) tulee saada listattua. Perustaja- ja pitkäaikaisten jäsenten haastattelut suoritetaan ensin, sillä jäsenten ikääntyminen tuottaa haastattelujen toteuttamiseen jonkin verran painetta muistitiedon keräämiseen nopeasti. Haastateltavia etsitään lisäksi teatterin ohjelmistoarkistosta, jossa on kattava lista kaikista teatterissa esitetyistä näytelmistä ja muista produktioista. Tekijätietojen perusteella tiedustellaan henkilöiden halukkuutta haastatteluun. Mikäli joku ei halua henkilöhaastattelua, mutta haluaa jakaa muistonsa muulla tavalla, niin sekin on mahdollista esim. lähettämällä muistonsa kirjallisena haastatteluja suoritavalle alatyöryhmälle.

Kohderyhmä- ja teemahaastatteluihin valitaan haastateltavat kohdennetusti. Kohderyhmänä esim. samassa näytelmätyöryhmässä olleet tuottavat kollektiivista muistijälkeä yhteisen tarinankerronnan myötä. Tällöin kokonaisen ryhmän tuottama haastatteluaineisto toimii lähdeaineistona ja kuvaa yksittäisessä produktiossa mukana olleiden jäsenten kokemuksia laajemmin teatterin tekemisen eri osa-alueista.

Haastattelujen toteutus

Haastatteluista vastaava alatyöryhmä suunnittelee haastateltavien listan, aikataulut ja toteutuksen sekä kontakti haastateltavia yhteisen haastatteluajan sopimiseksi. Haastattelutilanne pitää järjestää häiriöttömäksi ja kiireettömäksi. Haastattelun ilmapiiriin tulee olla luottamusta herättävä ja vuorovaikutteinen. Haastateltavalla pitää olla tunne, että hänen kertomustaan ja muistojaan kunnioitetaan eikä niitä käytetä muuhun tarkoitukseen kuin mitä on yhdessä haastattelijan kanssa sovittu. Haastattelijoiden on hyvä perehtyä tutkimushaastattelusta kirjoitettuun alan kirjallisuuteen ennen haastatteluihin ryhtymistä. Alatyöryhmän vastuulla on laatia haastattelurunko yksilö- ja teemahaastatteluille. Haastattelurunko toimitetaan haastateltavalle etukäteen, jotta hänen on helpompi orientoitua aiheeseen ja hän ymmärtää, mikä on keskustelun keskiössä. Haastattelurungosta huolimatta haastattelu voi olla vapaamuotoista keskustelua, mutta sen on edettävä johdonmukaisesti. Haastattelijan on kyettävä ohjaamaan keskustelu valittuun aihealueeseen tarpeen mukaan, mikäli keskustelu alkaa rönsyillä tai joutua sivujuonteille. Haastattelut voidaan toteuttaa teatterin tiloissa, haastateltavan kotona tai muussa

yhdessä sovituksessa paikassa. Haastattelulle sovitaan kesto ja haastattelut aloitetaan ja päätetään sovittuun aikatauluun mukaisesti. Haastattelija on ennen kaikkea aktiivisen kuuntelijan ja dokumentoijan roolissa ja haastattelun fokus on aina haastateltavassa itsessään ja hänen kertomuksessaan.

Alatyöryhmä suunnittelee ja sopii haastateltavien kanssa haastattelun dokumentaatiosta (haastattelun nauhoittaminen, videokuvaaminen). Kaikki historiikkiin tulevat haastattelut pitää hyväksyttäväksi haastateltavalla ennen niiden käyttöä.

Haastattelujen dokumentointi

Alatyöryhmän vastuulla on suunnitella dokumentoinnin toteutus ja toteuttajat. Mikäli haastateltava valitsee dokumentointitavaksi nauhoittamisen pitää nauhoitteen litterointi organisoida. Litterointi tarkoittaa ääni- tai kuvatallenteen purkamista tekstimuotoon. Mikäli kaikki dokumentoidut haastattelut litteroidaan, pitää tälle työlle varata riittävästi aikaa ja taloudellista resurssia. Litterointiin kuuluu jopa ammattitaitoisilta henkilöiltä yllättävän paljon aikaa n. yhden tunnin litteroimiseen voi mennä 3-5 tuntia. Jos litterointia tehdään vapaaehtoisvoimin, niin aikaa on varattava paljon enemmän. Alatyöryhmä voi myös pohtia tarvitseeko kaikkia haastatteluja litteroida eli onko haastattelun sisältö sellainen, että siitä on konkreettista hyötyä historiikin sisällölle vai onko pikemminkin kyse hauska tarinasta, jota voitaisiin hyödyntää muulla tavalla. Videodokumentaatio edellyttää yhtä lailla purkamista kuvanauhasta tekstiksi. Videoiden litteroiminen tai muu käyttö pitää suunnitella erikseen. Käsitelty haastatteluaineisto välitetään historiikin kirjoittajalle lähdeaineistoksi.

5.5 Aineiston käsittely ja tallennus

Alatyöryhmien vastuulla on lähdeaineiston analysointi, jossa hankittu aineisto esikäsitellään valitun menetelmän mukaisesti ja arkistoidaan. Analysoinnissa on tärkeää löytää historiantutkimuksen ja teatterin historian kannalta keskeiset tapahtumat ja olennaiset pääkohdat.

Kerätty lähdeaineisto voidaan luokitella eri luokittelukriteerien mukaisesti. Historiikissa kirjallisen aineiston luokittelua voidaan tehdä kronologisen luokittelun mukaan eli aikajärjestykseen perustuen esim. tapahtumat 1950, -60 ja 70-luvuilla. Luokittelu voi olla myös systemaattista kuten aihepiireittäin. Teatteri Kultsan historiikissa se voisi olla vaikkapa esityspaikkojen mukaan esim. Kulttuuritalon aika, tilattomuuden aika, Kulosaaren aika, nykyaika, jolloin luokittelu ylittääkin vuosikymmenrajat (Katajala, 1990, 30 – 31).

Aineiston analysointiin voidaan käyttää myös teemoittelua eli tietyn teeman ympärille kerätään samoja ominaisuuksia tai asiasisältöjä sisältäviä kokonaisuuksia. Esimerkiksi teatterintekijöiden omat kertomukset ja muistot tai aineistot produktioittain, aineistot esityspaikoittain tai aineistot vuosikymmenittäin.

Aineiston tyypittelyssä eri teemojen sisältä etsitään asioille yhteisiä ominaisuuksia, joille etsitään yhteisiä nimittäjiä ja pyritään löytämään yleistyksiä eli tyyppejä. Esim. onko aineistosta löydettävissä teatteriharrastajan prototyyppiä eri vuosikymmenillä tai millaiseen produktion valikoituu helpoimmin tekijöitä ja millaiseen taas on vaikea saada tekijöitä, millaiset produktiot ovat vetäneet eniten yleisöä ja mikä siihen voi olla syynä, miten paljon produktioista on ns. kokeellisia tuotantoja.

Lähdeaineiston luokittelu- ja analysointimenetelmät on sovittava yhdessä alatyöryhmien kesken ja hyväksyttävä ohjausryhmällä. Historiikin kirjoittaja voi olla mukana tai hänet perehdytetään käytettyyn menetelmään. Analysoinnin logiikka on oltava samankaltainen kaikilla alatyöryhmillä, jotka etsivät lähdeaineistoa. Analysoinnin kriteerit kirjallisessa, kuvallisessa ja haastattelujen lähdeaineistossa on oltava läpinäkyviä ja perusteltavissa.

6 JULKAISUMUODOT

Teatteri Kultsan kirjaprojektissa julkaisumuoto päätetään kirjaprojektin ohjausryhmän, kirjoittajan ja teatterin johtokunnan yhteistuumin. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä ei oteta kantaa mikä lopullinen julkaisumuoto on.

6.1 Kirjallinen painotuote eli kirja

Tyypillisin historiateoksen tai historiikin julkaisumuoto on kirjallinen painotyö eli kirja. Näin ainakin ennen sähkökirjamarkkinoiden syntyä.

Kirjallisen painotuotteen eli kirjan julkaiseminen kirjankustantamon kautta on pitkälinen prosessi. Ensin on etsittävä mahdollisia kustantamoja, jotka julkaisevat taide- ja kulttuurialankirjallisuutta, historiateoksia ja historiikeja tai kulttuurihistoriallista kirjallisuutta. Mieluiten noita kaikkia edellä mainittuja. Kirjastot.fi –internet sivulla on kattava lista suomalaisista kirjankustantamoista. Kirjankustantamot opastavat millaisia kirjoja ovat halukkaita kustantamaan oman linjansa mukaisesti ja tietoa löytyy kustantamojen kotisivuilta. Kirjamesut on myös oiva tapa tutustua erilaisiin pienkustantamoihin ja heidän kustannuspolitiikkaansa.

Kirjankustantamoille voidaan tarjota valmista käsikirjoitusta tai heitä voidaan jo kirjoitusvaiheessa lähestyä selkeän ja perustellun kirjaidean pohjalta. Kustantamojen kontaktoimiseen on varattava runsaasti aikaa. Paras tapa on kontaktoida kustannustoimittajaa tai kustannuspäällikköä suoraan ja henkilökohtaisesti, jotta on mahdollista esitellä kirjaideaa ja tarvetta sen julkaisuun. Saadun palautteen perusteella kirjaideaa muokataan tai yritetään jotain muuta kustantamo. Mikäli kustantamo kiinnostuu kirjaideasta voi käsikirjoituksen hiomiseen, markkinoinnin - ja myynninsuunnitteluun, jakelukanavista sopimiseen ja kustannussopimuksen laatimiseen mennä kohtalaisen paljon aikaa. Onhan kustantamon varmistettava saatu myyntitulo julkaisusta. Onko lopputulema sitten enää pienen harrastajateatterin näkökulmasta kirjoitettu kun kustannustoimitus on iskenyt hampaansa käsikirjoitukseen? Hyvä kysymys. Kun kyse on pienen helsinkiläisen harrastajateatterin historiikista, jonka kohdeyleisö on melko lailla rajoittunut oman teatterin ja muiden harrastajateattereiden jäseniin tai teatteriharrastamisesta tai paikallis-historiasta kiinnostuneisiin ylipäänsä, on vaikea uskoa, että suuret kustantamot kiinnostuisivat historiikin julkaisemisesta. Onneksi vaihtoehtoja on muitakin.

On olemassa yrityksiä, jotka ovat erikoistuneet historiateosten tai historiikkien kirjoittamiseen. Ammattihistorioitsijat huolehtivat koko prosessista alusta loppuun. He

keräävät lähdeaineiston, analysoivat ja käsittelevät sen haluttuun muotoon, laativat käsikirjoituksen, huolehtivat kustannustoimittamisesta (oikoluku, kielenhuolto, taitto, graafinen ulkoasu), ja julkaisemisesta. Historiikin kustannukset muodostuvat pääasiassa ammattilaisten ajankäytöstä ja painatuskustannuksista. Tällainen vaihtoehto sopii erityisesti yrityksille, joilla on mahdollisuus rahoittaa kirjan julkaisu muutoin kuin avustus- tai apurahapohjalta, koska kustannukset saattavat nousta hyvinkin korkeiksi. Tämän vaihtoehdon etuna on se, että historiikkityön ja julkaisun edellyttämä sopimus tehdään kirjallisesti ja historiikin parissa toimivat ammattilaiset toimivat sopimuksen edellyttämällä tavalla. Lähtökohtaisesti en näe tämänkään vaihtoehdon olevan sovelias Teatteri Kultsan historiikin julkaisemiseen, ilman lottovoittoa.

Kirjallisen painotuotteen voi julkaista myös omakustanteisesti. Omakustannejulkaisuissa on erilainen periaate kuin kirjakustantamojen kanssa toimittaessa. Pääperiaate on se, että tilaaja toimittaa käsikirjoituksen omakustanteita julkaisevaan yritykseen tai toimijalle ja nämä huolehtivat puolestaan tuotetun aineiston käsittelystä (oikoluku, taitto, painaminen). Tällaiset palveluntuottajat eivät yleensä vastaa sisällön tuottamisesta tai muokkaamisesta. Tilaajalla on vapaat kädet päättää paitsi julkaisunsa sisällöstä, sen ulkoasusta ja graafisesta ilmeestä kuin myynnistä ja jakelusta. Monien omakustannuspalvelua tarjoavien yritysten kautta on mahdollista hankkia myös kustannustoimittamisen palveluita tai muita tuotepaketteja. Miten paljon omakustanteeseen halutaan satsata rahaa vaikuttaa suoraan siihen kuinka kallis omakustanteen kappalehinta lopullisesti on. Palvelun laajuudesta voidaan neuvotella palveluntuottajan kanssa ja edullisin tarjous hyväksyä.

Omakustanne julkaisua voidaan painaa tarvepainotteisesti (Print on Demand POD) eli julkaisua painetaan vain se määrä, mikä kullakin hetkellä tarvitaan (Suomen Tietokirjalijat 2017). Aineisto tallennetaan sähköiseen muotoon, josta sitä voidaan tarvittaessa painaa lisää. Julkaisuja ei siis tarvitse painaa laatikkokaupalla varastoon pölyttymään. Tämä alentaa omakustannekirjan painatuskustannuksia, kiitos nykyaikaisen sähköisen tallentamisen- ja painatustekniikan. Kustantamo Bonnierin omistuksessa on kustannuspalvelu Type & Tell, josta löytyy lukuisten kirjajulkaisemiseen liittyvien oppaiden ja artikkeleiden lisäksi kirjatyökalu, jossa koko julkaisuproessin voi tehdä itse sähköisellä verkkoalustalla. Muita yrityksiä, jotka

tuottavat omakustantamisen palveluita on mm. Minunkirjani.com, Bod.fi, Opusliberum.com, Bookcover.fi, Skoob.fi, Kirjaksi.net. Omakustantaminen on hyvä vaihtoehto pienelle harrastajateatterille, sillä julkaisun kohderyhmän ollessa rajattu voidaan myynti ja markkinointi tehdä kohdennetusti, painatuskustannuksissa on mahdollista säästää, samoin kuin omakustannuspalvelujen käytössä vertailemalla palveluntuottajien hintoja.

Kirjallisten painotuotteiden julkaisukustannuksiin myös omakustanteiden osalta vaikuttavat teoksen laajuus (sivumäärä), tekstin ja kuvien määrä, julkaisun koko ja muoto, käytetty paperilaatu, käytetyt värisyydet (harmaasävy, 2 -väri, 4 -väri), kuvatoimittaminen, julkaisun laatu yleisesti, käytetyt tyylit, tunnusvärit ja -kuviot, kansilehtien graafinen suunnittelu, julkaisun grafiikka ja lay out, painotapa (digitaalinen, off-set painatus), kirjan kannet (pehmeä- vai kovakantinen) ja haluttu kappalemäärä (Painotalo Casper Oy, 2017). Kirjaprojektissa mukana olevat joutuvat pohtimaan kaikkia edellä mainittuja kohtia kun valmistellaan päätöstä millainen julkaisu halutaan. Tuottajan tehtävä kirjaprojektissa on saattaa päätöksenteon tueksi mahdollisimman laajasti tietoa, millaisia vaikutuksia kustannuksiin eri valinnoilla on.

6.2 Sähköinen kirja eli e-kirja

Sähköisestä kirjasta käytetään montaa nimeä. Puhutaan e-kirjasta, digitaalisesta kirjasta, sähkökirjasta, elektronisesta kirjasta. Sähköinen kirja on sähköisessä muodossa painettu kirjallinen julkaisu, joka on yleistynyt digitalisaation myötä. Sähköinen kirja on edullinen vaihtoehto painetulle julkaisulle, koska painokulut jäävät tällöin kokonaan pois. Kirjojen saatavuus on myös aina vakio – painos ei voi koskaan loppua kesken. Sähköisiä kirjoja voidaan lukea erillisillä lukulaitteilla tai esim. älypuhelimilla, tableteilla tai tietokoneilla. Useimpiin sähköisiin kirjoihin asetetaan suojaukset tulostamisen tai kirjan levittämisen estämiseksi. Sähköisen kirjan tulee olla laadukas, kieli- ja ulkoasultaan samaa tasoa kuin painotuotteenkin. Sähköinen markkinointi onnistuu mm. sosiaalisen median, sähköpostin, viestialustojen ja kotisivujen kautta (Sähköinenkirja, 2017). Sähköisen kirjan julkaisuformaatteja on useita ja niitä on kehitetty eri käyttötarpeisiin, oli sitten kyseessä pääasiallisesti tekstiä sisältävä teos, kuvakirja, mutimediakirjoille tai e-lehdille. Lisäksi Adobe Portable

Document Format eli PDF on eräs käytetyimmistä julkaisujen tiedostomuodoista (Asikainen, 2013, 4 – 6).

Sähköisten kirjojen eri julkaisuformaattien soveltuminen historiikin julkaisemiseen vaatii arvioimista, joka taas edellyttää hyvää perehtyneisyyttä asiaan ja tietoteknisen kielen ja käsitteistön ymmärtämistä. Olisi hyvä myös saada vertaisarvioinnin kautta kokemuksia sähköisen kirjan julkaisemisesta. Todettakoon tässä, että minulla ei ole asiantuntemusta eikä laajempaa ymmärrystä sähkökirjoista, käyttökokemustakin varsin rajatusti, mutta mielestäni sähköinen kirja voisi olla potentiaalinen harrastajateatterin historiikin julkaisumuotona kirjallisen painotuotteen sijasta jo ihan kustannusten ja myynnin sekä markkinoinnin helppouden osalta.

6.3 Multimediahistoriikki

Historiikkeja voidaan edellä mainittujen lisäksi julkaista myös multimediaesityksinä, jossa tekstiosuuteen on yhdistetty montaa eri mediamuotoa esim. liikkuvaa tai still-kuvaa ja äänitallenteita. Multimediaesitys toimii digitaalisessa julkaisumuodossa internetissä ja on kenen tahansa katsottavissa. Multimediaesitykset jakaantuvat sen mukaan voiko katsoja vaikuttaa esityksen sisältöön esim. hyperlinkkien avulla tai eteneekö esitys ennalta suunnitellun toiston periaatteella (Wikipedia, 2017). Monilla yrityksillä on varsin näyttäviä multimediaesityksiä, joissa kerrotaan pääkohtia yrityksen tai yhteisön historiasta esim. Valtionkonttorin varsin mittavassa multimediahistoriikissa on valokuvia, videoita ja äänitallenteita (Valtionkonttori, 2017). Historiikin voi toteuttaa hyvin erillisenä multimediaesityksenä tai se voi olla osa historiikkia.

6.4 Tekijänoikeudet

Historiikin kirjoittamisessa ja siihen käytetyn tausta-aineiston valinnassa tulee huomioida tekijänoikeudet ja niistä on aina sovittava kirjallisesti etukäteen.

Tekijänoikeudet kuuluvat suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ns. aineettomien oikeuksien eli immateriaalisten oikeuksien piiriin. Tekijänoikeuslaissa (8.7.1961/404) on määritelty tekijänoikeuden kohteeksi on henkilö tai henkilöt, jotka ovat luoneet

taiteellisen teoksen. Kyse voi olla minkä taiteenalan teoksesta tahansa kuten kirjallinen työ, näyttämöteos, kuvallinen esitys, musiikkiteos tai muu taiteellista panostusta edellyttänyt teos tai se voi olla yritykselle luotu brändi tai palvelumuotoilun kautta luotu palvelu tai tuote (Huvio, 2014, 4). Tekijä on aina ihminen, joka on tehnyt teoksen. Laki ei määrittele, mikä varsinaisesti on teos, vaan se voi olla mikä tahansa omaperäinen taiteellinen työ, jonka tekemiseen tekijä on käyttänyt luovuuttaan. Omaperäisyys tässä tarkoittaa, että teosta ei ole aiemmin julkaistu samanlaisena tai siinä muodossa kuin tekijä on sen tehnyt, vaan kyse on ainutkertaisesta taiteellisesta tuotoksesta, ei kopiaidusta tai plagioidusta. Tekijänoikeus ei suojaa ideaa tai aihetta vaan lopullista tuotosta. Se ei myöskään suojaa teoksesta käytyä keskustelua tai mielipiteitä. Samasta aiheesta saa tehdä kuinka paljon teoksia tahansa tai käydä ilmaisuvapauden periaatteiden mukaan julkista keskustelua, mutta samansisältöisenä, -muotoisena tai -näköisenä ei saa teoksia julkaista tai esittää ilman tekijänoikeuden vaarantumista. Tekijänoikeus alkaa heti teoksen syntymisestä ja julkaisemisesta tekijän eliniästä aina siihen saakka kun tekijän kuolemasta on kulunut 70 vuotta.

Tekijänoikeuslain mukaan tekijöillä on sekä taloudellisia että moraalisia oikeuksia tekemäänsä työhön. Taloudelliset oikeudet määrittävät tekijälle oikeuden hyötyä teoksen julkaisemisesta taloudellisesti. Tekijänoikeus muistuttaa omistusoikeutta siinä mielessä, että teos nauttii perustuslainmukaista omaisuuden suojaa (Perustuslaki 11.6.1999/731, 15 §). Tekijällä on oikeus päättää, mitä teoksella saa tehdä, missä ja miten sen voi julkaista tai esittää. Hän voi rajoittaa julkista julkaisemista tai asettaa julkaisemiselle ehtoja esim. teosta saa esittää vain tietyssä yhteydessä tai kieltää esittämisen kokonaan. Suojattua on nimenomaan julkinen esittäminen, jos sen sijaan teosta esitetään suljetussa tilaisuudessa, esim. yksityistilaisuus, johon kenellä tahansa ei ole mahdollisuutta päästä katsomaan esitystä, niin tekijän lupaa esittämiseen ei tarvita. Mikäli tekijänoikeuksia loukataan, on tekijällä oikeus tekijänoikeuslain mukaan vahingonkorvauksiin (Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404, 56 a §). Tekijänoikeuden moraaliset oikeudet edellyttävät, että teoksen tekijä tai tekijät on selkeästi mainittu teoksen julkaisemisen tai esittämisen yhteydessä. Moraaliset oikeudet myös kieltävät plagioimasta, kopioimasta tai muuttamasta teosta ilman tekijän antamaa lupaa tekijää loukkaavalla tavalla.

Harrastajateatterissa tekijänoikeudet maksetaan pääsääntöisesti näytelmien esitysoikeuksista, musiikin esittämisestä tai käyttämisestä tai mikäli esim. lavastuksessa tai visualisoinnissa käytetään valokuvia tai kuvataiteen teoksia. Tekijänoikeusmaksut maksetaan järjestöjen kautta esim. näytelmien esitys

Tekijänoikeuden myynti, siirtäminen ja luovuttaminen on myös määritelty laissa. Tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan, osittain tai tietyin rajoituksin. Tekijä voi yksityisesti lahjoittaa teoksen oikeudet tai luovuttaa ne vastiketta vastaan tai ne voivat siirtyä esim. työsuhteen kautta tilaajalle. Moraalisia oikeuksia sen sijaan ei voi luovuttaa toisaalle, se säilyy aina tekijällä itsellään. Oikeuksien luovuttaminen pitää aina sopia tekijän ja tilaajan/julkaisijan kanssa erikseen, jotta mahdollisilta vahingonkorvauksilta vältytään ja jotta tekijänoikeuksien siirtyminen pystytään näyttämään toteen.

Tekijänoikeus.fi –sivustolla on kätevästi saatavilla tietoa ja ladattavia oppaita taiteen tekijöille tekijänoikeuskysymyksiin liittyen. Tekijänoikeuksista on saatavilla runsaasti tietoa myös kunkin taiteenalan osalta erikseen. Tekijänoikeusjärjestöt edustavat kukin oman taiteenalan taiteilijoita ja yrityksiä sekä valvovat tekijänoikeuksien toteutumista. Suomessa on useita tekijänoikeusjärjestöä, joista Gramex ja Teosto ovat musiikinalan järjestöjä, Sanasto kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, Kuvasto kuvataiteen ja visuaalisen alan järjestö, Tuotos elokuva- ja av- alan järjestö ja Kopiosto, joka on tekijöiden, kustantajien ja esittävien taiteiden tekijänoikeusjärjestö. Harrastajateatterin näkökulmasta tärkein tekijänoikeusjärjestö on Näytelmäkulma – Nordic Draama Corner, joka myöntää ja valvoo näytelmäkirjailijoiden ja käsikirjoittajien, suomentajien ja dramaturgien teosten julkisen esittämisen esitysoikeuksia, laatii esitysoikeuksia koskevat sopimukset ja määrittelee esitysoikeudelle hinnan esityksiperiodin mukaisesti. Toisinaan Näytelmäkulma joutuu neuvottelemaan sopimusehtoja teoksen tekijän hyvinkin pitkän aikaa esim. tekijän perikunnan niin vaatiessa uusia sopimusehtoja tai erityisesti, jos kyse on kansainvälisestä teoksesta, jossa saattaa olla asetettu hyvinkin yksityiskohtaiset vaatimukset teoksen esittämiseksi (esim. musikaalit). Opetus- ja Kulttuuriministeriön alainen tekijänoikeusneuvosto julkaisee lausuntoja, joissa on käsitelty eri tekijänoikeuksiin liittyviä tulkintakysymyksiä mm. tekijänoikeuden siirtoja koskevia. Myös yksittäiset henkilöt voivat tilata lausuntopyyntönsä kirjallisesti.

Historiikin tekijänoikeudet kuuluvat edellä kerrotun perusteella lähtökohtaisesti teoksen kirjoittajalle. Teoksen kirjoittajan kanssa sovitaan oikeuksien luovuttamisesta ja laajuudesta. Kirjoittaja voi luovuttaa tekijänoikeudet kokonaan tai osittain tilaajalle. Mikäli kirjoittaja luovuttaa kaikki oikeutensa työn tilaajalle, tässä tapauksessa historiikkiyhdistys XXX ry:lle tai Teatteri Kultsalle, niin oikeudet luovutetaan lopullisesti ja se tarkoittaa rajatonta käyttöoikeutta myös ajallisesti. Mikäli kirjoittaja luovuttaa tekijänoikeudet osittain, niin sellaiset oikeudet, joita ei ole sopimuksessa erikseen sovittu jäävät kirjoittajalle itselleen (Suomen tietokirjailijat ry, 2017).

Valokuvien tai muun kuvallisen aineiston käyttämiseen osana historiikkia on aina saatava valokuvaajan lupa. Valokuvan ottaneella tekijällä on tekijänoikeuslain antama suoja omaan tuotokseensa ja näin ollen oikeus määrätä kuvan julkaisemisesta ja muokkaamisesta tai muuntelusta (esim. toiseen tallennusmuotoon). Valokuvan suoja-aika pääsääntöisesti 50 vuotta kuvan valmistusvuoden päättymisestä, mutta toisinaan teos saattaa ylittää teoskynnyksen (valokuvateos), jolloin tekijänoikeus saattaa olla huomattavasti pidempi (valokuvaajan elinikä ja siihen päälle 70 vuotta kuvaajan kuolemasta). Historiikissa käytettävien valokuvien tekijänoikeudet kannattaa selvittää hyvin tarkasti käsikirjoituksen laatimisen yhteydessä (Nordberg & Vuorenmaa, 2007, 14).

Henkilötietolain (22.4.1999/523) perusteella valokuva rinnastetaan henkilötiedoksi ja ko. lakia sovelletaan valokuvien julkaisemiseen. Laissa määritellään yksityisyyden suoja osana kansalaisten perusoikeuksia. Henkilötieto on tietoa, josta yksilö tai hänen perheensä voidaan tunnistaa ominaisuuksien tai olosuhteiden perusteella. Jokaisella on oikeus joko antaa lupa tai kieltää oman valokuvansa julkaiseminen. Julkisella paikalla otettuja valokuvia saa pääsääntöisesti julkaista ilman erillisen luvan kysymistä, mutta mikäli kuvan katsotaan olevan yksityisyydensuojaa loukkaava niin kuvattava voi myös kieltää sen julkaisemisen (Nikkemedia, 2017, 11). Historiikkiin suunniteltujen valokuvien osalta on siis syytä varmistaa kuvassaolijoilta lupa julkaisuun kirjallisesti, jotta vältytään mahdollisilta epäselvyyksiltä. Julkaisuun valittavien valokuvien on oltava laadukkaita, ilmennettävä teatterin ominaispiirteitä ja valintaperusteet on oltava tarkkaan määritelty, jotta tasapuolisuus ei vaarannu.

Kuvien valinnassa käytettävät valintakriteerit on selkeästi kerrottava kaikille kuvamateriaalia tuottaneille.

7 JULKAISEMINEN

Historiikin julkaisemiseen on jo viitattu luvussa 5, jossa on käsitelty vaihtoehtoja julkaisumuodoille. Sen jälkeen kun varsinainen historiikkityö on tehty ja käsikirjoitus historiikille laadittu siirrytään teoksen julkaisemiseen.

7.1 Kustannustoimittaminen, oikoluku ja taitto

Kustannustoimittaminen

Tieteen termipankin mukaan kustannustoimittaminen tarkoittaa tekstin kieliasun, ulkoasun ja tarvittaessa sisällön muokkaamista ennen julkaisemista. Kustantamot huolehtivat sopimustensa alaisten teosten julkaisemisen yhteydessä kustannustoimittamisesta, siten että kustantamo vastaa koko osuudesta, päättää teoksen ulkoasusta, myynnistä, markkinoinnista ja ylipäänsä teoksen sisällöstä. Kirjoittaja muuttaa sisältöä, sen mukaan mitä kustantamo edellyttää. Tällöin puhutaan täyskustanteesta. Kustantamoilla pitää olla varmuus siitä, että teos on heille myynnillisesti kannattavaa ja siitä saatava kate kattaa kaikki kustantamisen kustannukset. Kirjailija saa osuuden myyntituotosta kustannussopimuksen mukaisesti.

Palvelukustanteesta puhutaan kun kustannuksia jaetaan kirjailijan ja kustantajan kesken. Kustantamo vastaa kustannustoimittamisesta ja myynnistä sekä markkinoinnista omien sopimustensa ja käytänteiden mukaan, mutta kirjoittaja on veloitettu ostamaan osan painotuotteista omaa myyntiänsä varten. Kustantamo siis huolehtii myös oikoluvusta sekä ulkoasun graafisesta suunnittelusta sekä teoksen painatuksesta, mutta osa kustannuksista jää myös kirjoittajan vastuulle.

Omakustanteissa kustannustoimittamisen voi ostaa erillisenä palveluna yrityksistä, jotka tarjoavat erilaisia mm pakettiratkaisuja omakustanteiden julkaisemiseen.

Tärkeintä kuitenkin on, että ennen julkaisemista käsikirjoitus alistetaan ulkopuolisten arvioijien luettavaksi ja mahdollisten korjausten tekemiseen varataan riittävästi aikaa. Kustannustoimittaminen pitää tehdä ammattimaisesti, vaikka kyse olisikin omakustanteesta, jonka sisältöön painopalveluita tarjoava yritys ei sinänsä ota kantaa. Olisi hyvä, että ne henkilöt, jotka osallistuvat kustannustoimittamiseen tuntisivat historian tutkimusta ja historiikkien kirjoittamisen erityispiirteitä sekä harrastajateatterimaailmaa ja myös Teatteri Kultsan historiaa, jotta pystyvät arvioimaan onko kaikki merkittävät tapahtumat tulleet mainituksi riittäväällä huolellisuudella. Toisaalta kun on kyse pienen harrastajateatterin omasta historiikista, voidaan pohtia miten laajasti kustannustoimittamista tarvitaan, ja miten paljon palvelusta ollaan valmiita maksamaan. Kustannustoimittamiseen voi kulua myös kohtalaisen paljon aikaa, joten tulisiko sittenkin kyseeseen pelkkä käsikirjoituksen asiasisällön arviointi ja oikoluku.

Oikoluku ja kielenhuolto

Kustannustoimittamisen lisäksi käsikirjoitus vaatii oikolukua. Sillä tarkoitetaan tekstin oikeakielisyyden tarkistamista, käsikirjoituksen kieliasun muokkaamista ja tarvittaessa tekstin editointia. Paitsi, että käsikirjoitus pitää olla kieliopillisesti oikein niin sen pitää olla sitä myös kielenhuollollisesti mm. välimerkit ja yhdyssanat ovat oikein. Oikoluvussa ei sinänsä oteta kantaa tekstin asiasisältöön, vaan se on tekninen tarkistusluonteinen työ. Jos tekstissä on selkeitä asiavirheitä tai tahattomasti outoja sanoja (esim. svetisimit), ne voidaan oikoluettaessa korjata. Käsikirjoituksen kieliasu voi vaatia myös kielenhuoltoa, tarkistamista ja sujuvoittamista. Onko kirjoittaja kirjoittanut liian pitkiä, kenties vaikeasti luettavia lauseita tai onko virkkeet epäloogisessa yhteydessä toisiinsa nähden? Suomen kielessä lauseenvastikkeiden käyttö on toisinaan ongelmallista ja saattaa aiheuttaa kielellistä kömpelyyttä.

Oikoluku voidaan joutua tekemään useampaan kertaan esim. ennen taittoa ja taiton jälkeen. Sille on siis varattava riittävästi aikaa ja useampi oikolukukerta lisää kustannuksia. Oikolukua ja kieliasuntarkistuksia suorittavia yrityksiä aina freelancereistä isoihin painotaloihin on lukuisia ja hinnat vaihtelevat niin sivu- ja sanamäärän kuin toimitusaikataulun mukaan. Osa yrityksistä on määritellyt, että oikolukuun kuluva aika on n. 5 – 10 liuskaa tunnissa, mikäli teksti on lähtökohtaisesti kohtalaisen sujuvaa

asiatekstiä (Ovaskainen, 2017). Useissa tekstinkäsittelyohjelmissa (mm. Word) on omat oikolukuohjelmansa, joiden avulla tekstin kieliopillisuutta voidaan tarkistaa ennen varsinaista oikoluentaa. Oikolukuohjelmat puuttuvat käsikirjoituksessa oleviin virheisiin esim. verbin puuttumiseen lauseesta tai välimerkkien virheelliseen käyttämiseen ja tekevät ehdotuksia niiden korjaamisesta, mutta eivät reagoi sinänsä kielen sisältöön.

Käsikirjoitusta voidaan joutua myös editoimaan. Otsikoiden ja rakenteen muokkaaminen ymmärrettävämmäksi ja loogisesti eteneväksi on hyvän editoinnin tulosta. Kirjoittaja ei aina itse huomaa oman tekstinsä sudenkuoppia, vaan siihen tarvitaan ammattimaista editoijaa. Erityisesti lehtiartikkeleita kirjoitettaessa editointi on tärkeää, jotta olennainen tieto asiasta on artikkelin keskiössä.

Taitto

Ennen teoksen julkaisemista käsikirjoitukselle suoritetaan taitto. Taitossa varsinainen teksti ja valitut visuaaliset elementit (esim. valokuvat, kaaviot, taulukot, kartat, kirjasintyyli) asemoidaan ja sommitellaan persoonallisesti lukijaa houkuttelevalla tavalla selkeästi hahmotettavaksi kokonaisuudeksi (Loiri & Juholin, 1998, 70). Valokuvien käyttö historiikissa syventää tekstin asiasisältöä. Valokuvat ovat lukijalle visuaalisesti nopeasti hahmotettavia elementtejä ja tuovat helppolukuisuutta tekstiin, kun jokaista sanaa ei erikseen tarvitse lukea kuvan kertoessa olennaisen. Visuaalisten elementtien on liityttävä varsinaiseen tekstiin ja niiden käytölle pitää olla perustelut. Kuvaa ei kannata lisätä tekstiin, ellei se vie jollain lailla tarinaa eteenpäin, täsmennä sitä tai korosta merkittävää tapahtumaa. Sama koskee muitakin visuaalisia elementtejä kuin valokuvia.

Valokuvien tunnelma, sisältö tai sopivuus on huomioitava valittaessa esim. valokuvia historiikkiin. Niiden pitää olla lukijan kannalta kiinnostavia joko henkilöhahmoiltaan tai tilannekuvaltaan (Katajala, 1990, 67). Teatterin historiikissa olennaista on löytää mielenkiintoisia kuvia itse teatterin tekemisestä eli esitys- ja/tai harjoituskuvia sekä valokuvia merkittävistä historiallisista henkilöistä ja tapahtumista. Valokuvia valittaessa pitää myös päättää käytetäänkö pääsääntöisesti mustavalkoisia valokuvia vai myös värikuvia. On myös laadittava kriteerit kuvien käytölle ja pyrittävä niiden

julkaisemisessa tasapuolisuuteen. Teatteri Kultsan historiikkityössä kuvamateriaalin etsimisestä, lajittelusta ja analysoinnista vastaa alatyöryhmä, joka tuottaa aineistoa kirjoittajalle. Valokuvien osalta selvitetään kuvien käyttöoikeudet sekä pyydetään valokuvissa esiintyviltä lupa niiden julkaisuun, mikäli se on mahdollista.

Taiton yhteydessä päätetään julkaisun typografiasta. Typografian tehtävänä on tehdä tekstistä helposti luettavaa ja hahmotettavaa (Loiri ym., 1998, 32) Julkaisulle valitaan sopiva teksti- ja kirjasintyyli, joka vaikuttaa teoksen kokonaisuuteen ja luettavuuteen. Tekstin koon tulee olla lukijaystävällistä. Tarvittaessa voidaan taiton yhteydessä laatia koevedoksia eri kirjasintyyleistä luettavaksi. Kirjasinkoko ja -tyyli pitää valita huolellisesti samoin kuin värien käyttö tekstissä ottaen huomioon, että ollaan julkaisemassa historiikkia eikä lastenkirjaa. Kirjasintyyliä pitää huomioida myös julkaisun kohdeyleisö – onko oletettavaa, että lukija lukee teoksen kokonaan vai ainoastaan vilkaisee kuvia. Taitossa myös suunnitellaan mahdollisen lihavoinnin tai kursivoinnin käyttöä tekstin tehokeinona tai korostamaan haluttua asiaa. Julkaisulle asetetaan marginaalit sekä asemoidaan tekstit ja kuvat niiden asettamiin raameihin .

Taitossa julkaisulle valitaan haluttu koko, joka voi olla pienestä taskukirjasta vapaavalintaiseen esim. A4 –kokoiseen teokseen (esim. Type & Tell, 2017). Koon valinta vaikuttaa luonnollisesti teoksen julkaisukustannuksiin. Myös paperilaadun valinta lopulliseen teokseen tehdään taittovaiheessa. Sillä on myös merkitystä kustannuksiin ja ulkonäköön. Pehmeä ja huokoinen paperilaatu on aina halvempaa kuin paksumpi ja parempi laatuinen. Lisäksi papereiden pintaominaisuudet on otettava huomioon julkaisemisessa; halutaanko käyttää matta- vai sileäpintaista paperia.

Taitto on mahdollista tehdä erillisellä taitto-ohjelmalla (esim. Indesign), jos vaan löytyy ammattitaitoinen taittaja ohjelmaa käyttämään. Painotalot, kustantamot ja omakustanteita julkaisevat yritykset tarjoavat myös erihintaisia palveluita taiton tekemiseksi, jolloin käsikirjoitusaineisto välitetään joko sähköisesti esim. pdf-tiedostona tai cd-levyllä tai erilaisia taittoalustoja kirjoittajien käyttöön, jolloin he voivat itsenäisesti tehdä taittoa (Type & Tell, 2017).

Kansien suunnittelu

Kirjan kannet on julkaisun käyntikortti. Ennen teoksen julkaisua pitää suunnitella julkaisun etu- ja takakansi oli sitten kyseessä painotuote tai sähköinen kirja. Lisäksi pitää päättää julkaistaanko teos kova- vai pehmeäkantisena. Kovakantinen on painatuskustannuksiltaan huomattavasti kalliimpi vaihtoehto, mutta on toki näyttävämpi. Kansien suunnittelussa on huomioitava jälleen kohdeyleisö; kenelle historiikki on erityisesti tarkoitettu ja kenen halutaan tutustuvan teokseen. Kansien pitää olla selkeät ja lukemaan innostavat. Usein historiikkiteoksen kannessa on valokuva, joka ilmentää teoksen keskeistä sisältöä tai tekijöitä. Kannen suunnittelussa voidaan hyödyntää vertaisarvioinnin kautta erilaisten julkaisujen hyviä ja huonoja puolia, houkuttelevuutta, kiinnostavuutta ja näyttävyyttä. Kansilehtien suunnitteluun voidaan käyttää ammattigraafikkoa

7.2 Painomenetelmän valinta

Valittavan painomenetelmän valintaan vaikuttavat monet tekijät. Jokaiselle julkaisulle on löydettävä sopivin painomenetelmä. Painomenetelmän valintaan vaikuttavat miten paljon käsikirjoituksessa on tekstiä ja kuvia, miten paljon käsikirjoituksessa on käytetty värejä, miten laadukas painotuotteesta halutaan tulevan (mm. matta- vai kiiltopaperi), mikä koko painotuotteelle on valittu ja haluttu painosmäärä (Loiri ym., 1998, 143). Painotuotteen käyttötarkoitus myös määrittelee painomenetelmää.

Yleisimmät painomenetelmät kirjallisissa julkaisuissa ovat offsetpaino ja digitaalinen painatus. Offsetpainatus sopii erityisesti suurien kappalemäärien painatukseen, kun taas digitaalisessa painatuksessa voidaan painatus tehdä tarvepainotteisesti, jolloin painetaan vain kerralla haluttu määrä. Tämä alentaa kustannuksia.

Teatteri Kultsan historiikin julkaisussa painomenetelmän valinta tehdään eri vaihtoehtojen selvittelyn perustella. Kun historiikin käsikirjoitus on valmis ja hyväksytty, niin painomenetelmä valitaan tarkoitukseen sopivaksi. Eri painotalojen kotisivuilla on ohjeita painomenetelmän valintaan. Vertailukelpoisia tarjouksia pyydetään jo siinä vaiheessa kun historiikin kokonaisuus on päätetty (laajuus, koko,

ulkoasu, värien käyttö, sidonta), jotta pysytään julkaisuaikataulussa ja saadaan todelliset kustannukset selville. Kirjaprojektin ohjausryhmä tekee päätöksen saatujen painatustarjousten perusteella. Mikäli historiikki julkaistaan vain sähköisenä kirjana ei painatuskustannuksia tule. Omakustannekirjojen painatuskustannuksia pystyy arvioimaan myös painatuspalveluja tuottavien yritysten laskureilla.

7.3 Historiikin julkaisujuhlat

Kirjaprojekti ja historiikkityö on kokonaisuudessaan suuritöinen ja paljon aikaa vievä urakka. Se on monivaiheinen ja laajaa osaamista vaativa projekti, johon osallistuu paljon vapaaehtoisia. Työtä tehdään talkoohengessä ja oman teatterin historiasta ylpeinä. Siksi vaativa ja rankka työ pitää päättää kunnolliseen julkistamistilaisuuteen. Kaikkia työssä mukana olleita on syytä palkita juhlanmuodossa urakoinnistaan ja samalla kiittää työssä mukana olleita ja lähdeaineistoa luovuttaneita. Lisäksi voidaan yhdessä käydä läpi kirjaprojektin onnistumista ja haasteita – juhla toimii siis myös palautetilaisuutena. Juhlat voidaan järjestää erillisenä ohjelmallisena tilaisuutena juhluvuoden 2019 aikana tai osana teatterin 60 –vuotisjuhlaa. Julkaisujuhlien järjestelyjä varten perustetaan erillinen alatyöryhmä, joka vastaa juhlapaikan varaamisesta, tarjoiluista, ohjelmasta, kutsuista ja muista järjestelyistä sen mukaan, miten taloudelliset resurssit antavat myöten.

7.4 Valmiin julkaisun markkinointi ja myynti

Historiikkiteoksen julkaisumuoto vaikuttaa olennaisesti valmiin julkaisun markkinointiin, myyntiin ja jakeluun. Mikäli historiikille on saatu kustannussopimus kustantamon kanssa, niin kustantamot vastaavat omalta osaltaan markkinoinnin, myynnin ja jakelun suunnittelusta ja toteutuksesta sen mukaan, mitä kustannussopimuksessa on sovittu. Jos kyse on omakustanteesta, huolehtii tilaaja itse kyseisistä asioista.

Olen maininnut aiemmassa luvussa, että kustannussopimuksen saaminen jonkin kustantamon kanssa harrastajateatterin historiikille vaikuttaa melko epärealistiselta

(kts. alaluku 6.1 Kirjallinen painotuote eli kirja) ja todennäköisempää onkin, että historiikki julkaistaan omakustanteena joko kirjallisena painotuotteena tai sähköisenä kirjana. Omakustanteen osalta markkinointi, teoksen myynti ja jakelu on tilaajan itsensä vastuulla. Tosiasia on, että kukaan ei tiedä teoksesta mitään eikä osaa sitä hankkia, ellei siitä itse kerrota. Harrastajateattereiden markkinointibudjetit ovat pääsääntöisesti melko pieniä ja vaatimattomia, tuskin kirjaprojektinkaan markkinointibudjetti on niin suuri, että sillä saataisiin suurta mainos- ja myyntikampanjaa aikaiseksi. Ja onko se välttämätöntäkään, kun kyse on tietyille kohderyhmälle suunnatusta teoksesta. Historiikin markkinoinnin ja myynnin kohderyhmänä voidaan keskittyä teatteriharrastajiin, teatteri- ja paikallishistoriasta kiinnostuneisiin, Teatteri Kultsan ystäviin, yhteistyökumppaneihin ja verkostoihin. Historiikin markkinoinnissa ja myynnissä merkittävin osuus on teatterin jäsenillä itsellään. Heidän kontaktinsa kautta tavoitetaan huomattavan määrä potentiaalisia ostajia, olivat ne sitten yleisöä, ystäviä ja tuttavvia tai muuten vaan haluavat kannattaa teatteria. Markkinointia varten laadittuja esitteitä jaetaan teatterilla (esim. flyerit, postikortit) ja sähköisesti hyödyntäen sosiaalisen median antamia mahdollisuuksia. Teatterin kotisivuille tehdään historiikille oma sivunsa, johon linkitetään tilausmahdollisuus. Teatterin lämpiötiloihin laitetaan teoksen mainosjuliste ja sitä voidaan jakaa myös lähialueen kauppoihin ja liikkeisiin, erityisesti niihin missä potentiaaliset asiakkaat liikkuvat. Olisi hyvä, että historiikkiin voisi tutustua esityksen yhteydessä teatterilla – painotuotetta voi selailla, sähköiseen kirjaan pystyy tutustumaan selaimen kautta ja tehdä vasta sitten ostopäätös. Teatterin jäsenistö on hyvin innovatiivista ja he ovat taitavia ideoimaan, miten historiikkia voisi mainostaa ja saada myyntituloja kustannusten kattamiseksi.

Historiikin myynti hoidetaan pääasiassa itse teatterin toimesta. Jäsenistölle ja muille yhteistyötahoille järjestetään mahdollisuus ennakkomyyntiin jo ennen historiikin julkaisemista siinä vaiheessa kun teos on pääpiirteissään valmis (käsikirjoitus, kirjan ulkoasu) . Varsinainen myynti aloitetaan heti kun teos on julkaistu. Mikäli päädytään painotuotteeseen, niin teosta pitää olla teatterilla myynnissä jonkin verran, jotta halukkaat voivat ostaa paikan päällä. Suurta myyntivarastoa ei kannata teatterilla säilyttää, vaan tarvittaessa painattaa digitaalisesta aineistosta (tarvepainatus) lisää. Lipunmyynti- ja kahviohenkilökunta voi huolehtia myynnistä. Teatterin kotisivujen kautta on myös mahdollisuus tilata teosta (suoralinkki). Mikäli kirja on julkaistu

sähköisenä kirjana, voidaan e-kirjoja julkaisevien yritysten kanssa tehdä jakelusopimuksia, jolloin kirjaa on ostettavissa verkkokirjakaupoista. Elisa Kirjalla on olemassa myös palvelu, jonka kautta voi tehdä omakustanteelle julkaisusopimuksen ja kirja julkaistaan ja myydään heidän kauttaan (Elisa Kirja, 2017).

Painosmäärän määrittelyn yhteydessä, on syytä pohtia, lahjoitetaanko näytekappaleita esim. alueen kirjastoihin. Suomen Harrastajateatteriliiton ja Työväen Näyttämöiden Liiton kirjastoihin lähetetään yksi kappale arkistoivaksi. Rahoittajatahoille lähetetään myös omat kappaleensa, mikäli rahoitushakemuksessa niin edellytetään. Mikäli historiikkia halutaan myytäväksi kirjakauppoihin, on niiden kanssa tehtävä myyntisopimus kauppakohtaisesti.

8 JÄLKITYÖT

Kirjaprojekti päätetään kuten mikä tahansa kertaluonteinen ja määräaikainen projekti. Tuotantosuunnitelmassa on määritelty projektille aikataulu, joka voi projektin aikana muokkaantua sen mukaan miten työ etenee, mutta varsinainen kirjaprojekti päättyy historiikin julkaisemiseen Teatteri Kultsan juhlavuonna 2019. Kirjaprojektin päättämisessä on kuitenkin jälkitöitä, joista pitää huolehtia.

8.1. Raportointi

Mikäli kirjaprojektille on myönnetty ulkopuolista rahoitusta, on loppuraportit laadittava ja toimitettava rahoittajatahojen edellyttämällä tavalla. Loppuraporttien laatimisesta vastaa tuottaja. Projektin rahoituksen osalta laaditaan tilitys, jossa käydään tileittäin läpi, mihin kustannukset ovat kohdentuneet. Tuottajan vastuulla on tilityksen laatiminen tai mikäli projektilla on ulkopuolinen kirjanpitäjä, niin tuottaja neuvottelee lopputilityksen laatimisesta hänen kanssaan. Tilitys esitellään kirjaprojektin ohjausryhmälle ja liitetään yhdistys XXX ry:n hallituksen aineistoon. Mikäli tilaaja edellyttää kirjallista loppuraporttia kirjaprojektista, niin tuottaja laatii sen.

8.2 Arviot ja palautteet

Historiikkiteoksen tilaajana toimii Teatteri Kultsa ja toteuttajana historiikkiyhdistys XXX ry. Teatteri Kultsan johtokunnan jäseniä on ohjausryhmän työskentelyssä mukana pitämässä huolta tilaajan näkökulman toteutumisesta. Tilaajan arvio kirja-prosessin tavoitteista ja niiden toteutumisesta perustuu avoimeen vuorovaikutukseen ohjausryhmän tapaamisissa. Tilaajalla on näin ollen mahdollisuus koko kirjaprojektin ajan vaikuttaa siihen, millainen lopputuloksesta tulee. Kirjaprojektin päättyessä järjestetään erillinen arviointi- ja palautekaronkka työskentelyssä mukana olleille.

Tuottajan on kyettävä arvioimaan omaa työtään ja työpanostaan koko projektikauden ajan. Mikäli tuottajia on useampia, niin heidän on käytävä aktiivista keskustelua ja työn arviointia suhteessa kokonaisuuteen ja omaan vastuualueeseensa. Loppuraportit laaditaan sen mukaisesti, mitä edellytetään tai on muutoin sovittu.

Historiikkityössä mukana olevien arviota projektin etenemisestä ja palautetta kerätään koko prosessin ajan ohjausryhmän kokouksissa. Alatyöryhmien edustajat ovat mukana ohjausryhmässä, joten he välittävät työryhmiensä palautetta muille. Mikäli huolenaiheita nousee, niin ne käsitellään asianmukaisesti ja dokumentoidusti. Jatkuvalle palautteen keräämisellä pyritään saamaan työskentelyssä mukana olevien näkökulmia ajantasaisesti keskusteluun, jotta kirjaprojektin etenemiseen voidaan vaikuttaa ja mahdollisesti löytää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja.

Historiikkityöhön liittyvää palautetta voidaan kerätä usealla eri tavalla. Sosiaalisen median antamat mahdollisuudet palautteen keräämiseen tulee hyödyntää, mikäli palautetta päätetään kerätä. Esimerkiksi Teatteri Kultsan kotisivuille tai facebook-sivuille voidaan laittaa lukijoille linkki, jonka kautta palautetta voi antaa suoraan teatterille tai historiatiyössä mukana olleille tekijöille. Jäsenistölle voidaan myös laatia erillinen sähköinen kysely palautteen keräämiseksi. Toisaalta palautteen antaminen on aina vapaaehtoista eikä siihen voi ketään velvoittaa. On myös pohdittava, mitä saadulla palautteella tehdään. Kun historiikki on julkaistu, niin sitä ei enää ryhdytä palautteen perusteella muuttamaan. Antaako palautteen kerääminen palautteen antajille mahdollisuuden rakentavaan palautteeseen vai tuleeko vain narinaa, että ”minä olisin tehnyt sen toisin”? Palaute on aina henkilökohtaista ja kun on historiikista

kyse, niin ihmiset muistavat asioita eri tavoin ja jopa sijoittavat tapahtumia eri yhteyksiin. Siksi on pohdittava tuoko palautteen kerääminen historiikkityössä mukana olleille tai kirjoittajalle lisäarvoa ja jos tuo niin millaista?

8.3 Historiikkiaineiston arkisto

Olen aiemmin tässä opinnäytetyössä viitannut arkistonmuodostussuunnitelmaan ja arkistointijärjestelmään (kts. 5.1 Lähdeaineiston kerääminen). Historiikkityössä kerätty lähdeaineisto pitää säilyttää historiikkityön jälkeenkin. Arkistointi on tärkeää työtä ja vaatii ainakin yhden, mieluummin useamman asiaan vihkiytyneen työpanosta. Tällainen ei ole harrastajateatterissa itsestään selvä asia, joten jonkinlainen suunnitelma arkistohoidolle täytyy laatia jatkoa ajatellen.

Kirjaprojektin ohjausryhmän pitää päättää säilytetäänkö paperiarkisto ja jos kyllä, niin mihin arkisto sijoitetaan, jotta sen säilyvyys pystytään turvaamaan. Paperiarkisto on aina haavoittuvainen ja sen tuhoutumista uhkaavat monet asiat. Teatterin tilat ovat tällä hetkellä rajalliset ja varastotilaa on vähän. Suurin osa varastotilasta on tekniikan kalusteiden, puvustuksen, lavastuksen ja rekvisiittatarvikkeiden käytössä. Teatterilla ei ole toimistotiloja. Väestönsuoja on tilana myös sellainen, että mahdollisuus kosteus- ja homeongelmiin on olemassa. Lisäksi teatterilla on tilaan toistaiseksi voimassaoleva vuokrasopimus, mutta mikäli vuokranantaja tarvitseekin tilat syystä tai toisesta käyttöönsä niin teatterin on väistyttävä. Paperiarkisto vie paljon tilaa ja on altis vaurioille ja muuttojen yhteydessä hävittämiselle.

Aineisto voidaan myös digitalisoida sähköiseksi arkistoksi. Pääperiaate on, että aineisto muutetaan digitaaliseen muotoon, jotta se voidaan tallentaa sähköisenä esim. cd-levyille tai pilvipalveluun. Siinä tapauksessa täytyy huolehtia varmuuskopioinneista ja niiden säilytyksestä. Pitää myös päättää mitä alkuperäiselle aineistolle tehdään, mikäli päädytään pelkästään digitaaliseen arkistointiin.

9 POHDINTA

Tässä opinnäytetyössä olen käsitellyt Teatteri Kultsan 60 -vuotishistoriikin tuotantosuunnitelmaa. Lähtiessäni kirjoittamaan tuotantosuunnitelmaa auki, huomasin, että kyseessä on laajamittainen ja hyvinkin monenlaista osaamista vaativa työ. Aiemmin teatterituotantoja tehtyäni huomaan, että kirjaprojekti on aivan toisenlainen kokonaisuus kuin mitä näytelmän tuottaminen esitykseen harrastaja-teatterissa on. Tuottamisen osalta samankaltaisuuksia on löydettävissä, mutta sisältö vaihtelee suuresti. Kirjaprojektin osalta liikkuvia osia on huomattavasti enemmän ja osaamiseni esim. julkaisutoiminnasta ei ole kovin vahvaa. Niiden tutkimiseen en ehkä ole osannut keskittyä riittävästi, sillä oma innokkuuteni kirjaprojektin aloittamiseen saattaa hämärtää sitä tosiseikkaa, että kirjaprojekti on valtaisa työ. Kuitenkin olen luottavaisella mielellä siitä, että Teatteri Kultsan on mahdollista saada aikaan omannäköisensä historiikki ja tämä tuotantosuunnitelma toimii sille konkreettisena apuvälineenä.

Muutamia havaintoja olen tehnyt jatkopohdittavaksi, kun kirjaprojekti Teatteri Kultsan myötämielisellä päätöksellä pääsee alkamaan syksyllä 2017. Olisin voinut tehdä riskianalyysin tai –kartoituksen jo aiemmin tämän opinnäytetyön aikana omana lukunaan. Kuitenkin päädyin siihen, että pohdin mahdollisia esteitä työn aloittamiselle ja tekemiselle tässä viimeisessä osiossa. Tämä siksi, että tunnen Teatteri Kultsan toimintaympäristön ja toiminnan omakohtaisesti ja myös kaikki ne henkilöt, jotka harrastavat teatterissamme. Eli mitä ovat riskit sille, että työ takkuu, ei etene tai keskeytyy?

Ensimmäisenä riskinä on riittävän rahoituksen saaminen kirjaprojektille. Kirjaprojektille pitää saada erillisrahoitusta, jotta historiikkityö mahdollistuu ja historiikki saadaan julkaistua. Lähdeaineiston etsiminen ei sinänsä maksa paljonkaan, kuka tahansa teatterinjäsen voi omia arkistojaan penkoa ja tuoda aineistoja yhteiseen jakamiseen. Mutta se, että historiikki saadaan systemaattisesti julkaistua, vaatii jo rahoitusta. Teatteri Kultsan talous ei nykyisellään mahdollista kirjaprojektin toteuttamista, sillä Helsingin kaupungin toiminta-avustus ja omasta varainhankinnasta (lipputulot) saadut tulot riittävät juuri ja juuri toiminnan

pyörittämiseen, ei palkkioiden maksamiseen tai julkaisukustannuksiin. Kirjaprojektin ohjausryhmän ja tuottajan on siis syytä tehdä vaihtoehtoisia rahoitussuunnitelmia, mikäli kirjaprojektille ei saada avustuksia tai kirjoittajalle apurahaa lainkaan tai saadaan hyvin vähän. Eli on pohdittava, missä kustannuksissa voidaan ja kannattaa konkreettisesti säästää.

Toisena riskinä on aikataulu. Kirjaprojektin aikatauluun pitää panostaa. Aikataulu ei saa olla liian väljä, jotta työn tekeminen vesittyy kun se kerran pääsee vauhtiin. Toisaalta aikataulu ei saa olla liian tiukka, jotta vapaaehtoiset historiikkityöhön osallistuvat voivat tehdä muutakin kuin etsiä ja luokitella aineistoja tai tehdä haastatteluja. Aikataulua pitää pystyä muokkaamaan työn edistyessä tai mikäli se junnaa paikallaan.

Kolmantena kohtana on laadittava tarkka kriteeristö, miten valita laajasta ja hajanaisesta lähdeaineistosta juuri ne oikeat aineistot (kirjallinen ja kuvallinen aineisto) historiikkia varten. Aineiston luokitteluun on syytä kiinnittää huomiota, jotta kirjoittajalla on käytössään mahdollisimman hyvä aineisto. Luokitteluun voi käyttää tarvittaessa historiantutkimuksen asiantuntijoiden osaamista apuna tai mikäli kirjoittaja on historiantutkija niin hänen saamisensa mahdollisimman varhain mukaan aineiston lajitteluun ja analysointiin on tärkeää. Kirjoittaja sitten omalla näkemyksellään ja intuitiollaan koostaa ja kirjoittaa aineistot historiikiksi. Lähdeaineistoa on paljon ja se on tallennettuna hyvinkin hajanaisesti. Sen etsiminen on alatyöryhmien haastava, mutta toivottavasti innostava työ.

Neljänneksi pohdin eri toimijoiden aiheuttamia riskejä kirjaprojektille. Toimijoilla tarkoitan tässä historiikkityöhön osallistuvia eli ohjausryhmän jäseniä, tuottajaa, kirjoittajaa ja alatyöryhmien jäseniä. Mikäli työssä mukana olevien henkilöiden keskuudessa tapahtuu paljon henkilövaihdoksia, niin kirjaprojekti voi vaarantua ajoittain, osittain tai kokonaan. Vaihdotukset tuovat usein mukanaan jännitteitä jo työhön paneutuneiden ja uusien jäsenten välille. Ei automaattisesti aina, mutta ryhmädynamiikan lakien mukaan kun yksikin jäsen ryhmässä vaihtuu niin se aiheuttaa muutoksia ryhmän keskinäisiin suhteisiin. Henkilöiden väliset ristiriidat voivat aiheuttaa epävakautta työhön ja vaikuttaa sen systemaattiseen etenemiseen. Tämä on totuuden nimissä kerrottava tässä opinnäytetyössä, sillä taiteen ja

kulttuurin alalla on mukana hyvin tulisieluisia ja herkkiä ihmisiä, niin myös harrastajateatterissa. Toisinaan taukoja teatteriharrastamiseen tulee luonnollisten syiden kautta esim. perheasioiden, muuton toiselle paikkakunnalle tai toisessa teatterissa toimimisen kautta.

Viidenneksi pohdin epätasapuolisuuden riskiä. Miten teatterilaisten erilaisia näkemyksiä ja toiveita voidaan huomioida historiikkityössä. Miten varmistetaan, että kaikki halukkaat tulevat kuulluiksi ja nähdyiksi? Vaikea asia. Jokseenkin varmaa on, että aina joku pahoittaa mielensä kun hänestä ei ole kirjoitettu tietyllä tavalla tai kuva, joka julkaistaan on jotenkin epäkelpo, vaikka julkaisuun on saatu lupa asianosaiselta itseltään. Kaikki teatterin jäsenet eivät voi lukea ja antaa palautetta historiikin käsikirjoituksesta, koska siinä tapauksessa olemme keksineet jälleen yhden kulttuurisen ikiliikkujan. Oikoluku ja korjausprosessi kestäisi siinä tapauksessa ikuisuuden. Kirjaprojektin ohjausryhmältä, tuottajalta ja kirjoittajalta vaaditaan paksua nahkaa ottaa vastaan palautetta jälkikäteen. Ja muistaa olennaisin: historiikkityössä pitää pyrkiä objektiivisuuteen, tasapuolisuuteen ja totuudellisuuteen. Miten annettua palautetta hyödynnetään kirjaprojektin aikana ja varsinkin valmiin julkaisun osalta on myös pohdittava.

Kuudentena kohdistan pohdintaa vapaaehtoisuuteen ja sen tuottamaan riskiin kirjaprojektille. Teatteri Kultsan historiikkityö tehdään pääasiassa vapaaehtoisvoimin ja luonnollisesti toivotaan, että mahdollisimman moni jäsenistöstä sitoutuu sen tekemiseen muun teatteriharrastamisen ohessa talkoohengessä. Talkoolaisten palkkana on satunnaiset kokouskahvit ja –pullat, mutta rahallista korvausta ei voida maksaa. Moni on onneksi jo ilmaissut kiinnostuksena työtä kohtaan ja pitää sitä hyvinkin merkittävänä. Ketään ei kuitenkaan voida pakottaa penkomaan arkistoja ja olemaan mukana pitkäaikaisessa projektissa. Näytelmän valmistaminen esityskuntoon vie Teatteri Kultsassa produktiosta (esiintyjien määrä, käsikirjoituksen laajuus) riippuen 3 – 6 kk. Kirjaprojektissa onkin sitten kyse noin 2 – 2,5 vuodesta. Työ jakautuu tosin eri toimijoille eri lailla ja eri aikaan. Alussa alatyöryhmien työ korostuu aineiston hankkimisessa. Kun keräämisessä on päästy hyvään vauhtiin, ryhtyy kirjoittaja työhönsä. Julkaisua ennen korostuu kustannustoimittaminen ja julkaisumuodon valinta. Teatteri Kultsan jäsenistössä on monenalan ammattilaisia ja

onneksi suurin osa haluaa tuoda osaamistaan teatterin hyväksi. Uskon, että myös historiikkityön hyväksi.

Seitsemäntenä riskinä on yksilö- ja ryhmähaastattelujen toteuttaminen. Haastattelut ovat yksi lähdeaineiston keräämisen muoto muistojen ja tarinoiden kirjaamiseksi ylös. Mielestäni on tärkeää tuotantosuunnittelussa pohtia myös haastattelujen toteuttamista, vaikka se varsinaisesti onkin alatyöryhmän vastuualuetta. Mitä haastateltavilta kysytään? Tehdäänkö haastattelut henkilö- vai teemanäkökulmasta? Miten suuren painoarvon haastattelut saavat valmiissa käsikirjoituksessa? Haastattelujen avulla saadaan paljon arvokasta tietoa kerätyksi. Mitä tapahtuu sille dokumentoidulle tiedolle, jota ei käytetä? Miten varmistetaan haastateltavien tasapuolinen kohtelu? Ja millä perusteella oikeasti haastateltavat valitaan? Paljon kysymyksiä, joihin minulla ei ole tässä vastauksia. Yhtenä osana historiikin lähdeaineistoa ovat myös jäsenistön omat muistot ja tarinat, joita voidaan julkaista historiikissa sellaisenaan tai editoinnin jälkeen. Jäsenistöä kannattaakin motivoida muistojen ja tarinoiden kirjoittamiseen jo kirja-projektin alussa, sillä niitä voidaan käyttää myös näytelmäkirjoitusten pohjana tai muutoin esittää omina pienoishäytelminä vaikkapa 60 -vuotisjuhlassa.

Mitä muita odottamattomia seikkoja voi kirja-projektin aikana ilmetä ja miten niitä voisi ennakoita? Tämä on vielä suuri kysymys ja vaatii mielestäni kaikkien kirja-projektiin osallistuvien yhteistä pohdintaa, jotta erilaiset näkemykset ja kokemukset saadaan esille ja kuvattua ja ne voidaan huomioida lopullisessa tuotantosuunnittelussa. Kuten olen aiemmin useaan kertaan todennut, niin vertaisarvioinnilla on suuri merkitys historiikkityölle monessa suhteessa. Siksi toivon, että Suomen Harrastajateatteriliiton kysely jäseneteattereidensa historiikeista poikii hyviä kontakteja ja vertaiskumppaneita.

Vaikka lähtökohtani tämän opinnäytetyön osalta olikin tuoda konkreetiaa Teatteri Kultsan 60 -vuotishistoriikin tuotantosuunnitteluun, niin itse asiassa perehtyminen projektinhallintaan, historian kirjoittamiseen ja kirjan julkaisuprojektiin taiteellisena projektina oli hyvin kiinnostavaa ja antoisaa. Olen saanut tutustua monenlaiseen mielenkiintoiseen lähdeaineistoon, johon ilman tätä työtä en olisi välttämättä lainkaan törmännyt. Yllätyksekseni historiikkien kirjoittamisesta on varsin vähän julkaistuja

teoksia ja nekin ovat tällä digitalisaation aikakaudella auttamattoman vanhoja ohjeistuksineen arkistoinnista ja osoitetietoineen. Toivottavasti joku historianutkija innostuisi kirjoittamaan uuden, nykyaikaisen oppaan. Se olisi varmasti hyödyksi laajemminkin kaikille yhdistyksille ja järjestöille, niin varakkaille kuin vähävaraisillekin. Toivon, että tämän opinnäytetyön myötä joku historiikkityötä suunnitteleva tai pohtiva yhdistys saa omaa työtään varten opastusta. Toivon myös, että se joku olisi toinen harrastajateatteri, joka kokisi oman teatterinsa historiikin kirjoittamisen merkittäväksi identiteetin rakentajaksi ja muistitiedon jakajaksi ja saisi tästä työstä kannustetta kohtalaisen suuren työn aloittamiseen.

LÄHTEET

- Autio, Sari & Katajala-Peltomaa, Sari & Vuolanto Ville (toim.) 2001. Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Anttila, Tuomas 2011. Kuinka kirjoitan historiikin. Historiikki Punaisen Ristin Mäntän osastolle. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma.
- Asikainen, Jere 2013. Sähköinen julkaisu painovalmiista materiaalista. Metropolia ammattikorkeakoulu. Mediatekniikan koulutusohjelma. Insinöörityö.
- Eloranta, Ville 2015. Kielikello 3/2015. Verkko-Kielikello. Viitattu 2.5.2017. Sähköinen julkaisu
<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2826>
- Auran seurakunta 2017. Kirkkoneuvoston kokous 1/10. Pöytäkirja. Mediaversio. Viitattu 2.5.2017.
<https://www.auranseurakunta.fi/@Bin/220445/KN+IV+21aprMMXVI.pdf>
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija 2006. Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä. Tietolipas 214. SKS. Helsinki:Hakapaino Oy.
- Helsingin kaupunki 2012. Toimeksiantosopimus Helsingin kaupungin Suomenkielisen työväenopiston 100-vuotishistoriikin kirjoittamisesta. Viitattu 2.5.2017.
<https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/02/020ab08794904ffd55bc7cb4f7912b8b7fe1e400.pdf>
- Henkilötietolaki 1999/523. Annettu Helsingissä 22.4.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa. Viitattu 28.4.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huvio, Petteri 2014. Aineettomien oikeuksien opas. Osaatko suojata aineettoman omaisuutesi. Viitattu 28.4.2017. Sähköinen julkaisu. Helsinki: Diges Oy
https://www.prh.fi/stc/attachments/tietoaphsta/newfolder_4/Diges_aineettomien_oikeuksien_opas.pdf
- Hytti, Jukka 2005. Teatterituottajan opas. Helsinki: Like Kustannus Oy

Ijäs, Mikko 2013. ekirjan tuottaminen. Digitaalisen teoksen luonne ja julkaisu iBooks Storessa. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma.

Inno-kylä, 2017. Viitattu 2.5.2017.

<https://www.innokyla.fi/kehittaminen/etsi-ja-loyda/menetelma/ideointi-ja-suunnittelu>

Kalela, Jorma 2000. Historiantutkimus ja historia. 2. painos. Gaudeamus Kirja. Tampere: Tammer-Paino Oy

Katajala, Kimmo 1990. Historiikin kirjoittajan opas. Suomen historiallinen seura. Jyväskylä : Gummeruksen Kirjapaino Oy

Kielitoimiston sanakirja 2017. Viitattu 2.5.2017.

www.kielitoimistonsanakirja.fi

Kopiosto 2017. Usein kysytyjä kysymyksiä tekijänoikeudesta. Verkkosivut. Viitattu 28.4.2017.

http://www.kopiosto.fi/kopiosto/tietoa_tekijanoikeudesta/ukk/fi_FI/ukk_tekijanoikeus/#a_element_76936401591600069

Kortesuo, Katriina 2017. Kuinka saan kustannussopimuksen tietokirjalle 1-2/2. Viitattu 29.4.2017. Blogi. www.eioototta.fi

KSL Opintokeskus 2017. Viitattu 24.4.2017.

<http://www.ksl.fi/2-yhdistyksen-perustaminen/>

Luhangan kunta, 2017. Kunnanhallituksen pöytäkirja 24.11.2016. Viitattu 2.5.2017.

http://www.luhanka.fi/poytakirjat.php?poytakirja_id=441

Mäkelä, Sakari & Suvanto, Timo 2017. Ketä ja missä saa kuvata. Viitattu 28.4.2017. Sähköinen julkaisu.

http://www.nikkemedia.fi/ivailu/sivut_ex/fotopykalat.pdf

Nissilä Jorma, 2008. Musiikki, musiikintekijä ja tekijänoikeus. Opinnäytetyö. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Nordberg, Kai & Vuorenmaa, Tuomo-Juhani 2007. Valokuvaajan uusi tekijänoikeusopas 2006. Finnfonon julkaisusarja 7. Viitattu 29.4.2017. Sähköinen julkaisu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Musta Taide.

<http://finnfoto.fi/tyokalut/tekijanoikeusopas>

Oma kirja, 2017. Historiikin teossa huomioitavaa. Yrityksen kotisivu. Viitattu 30.5.2017.

<https://omakirja.fi/historiikin-teossa-huomioitavaa>

Ovaskainen Sirpa, 2017. Kotisivut.

<http://sirpaovaskainen.fi/>

Patentti- ja rekisterihallitus 2017. Viitattu 24.4.2017.

https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/yhdistys_perustaminen.html

Risto Pelin, 2008. Projektihallinnan käsikirja. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy

Rautio, Pia 2010. Kirja tekee hyvää. Erään kuvakirjaproduktin haasteet. Opinnäytetyö. Humanistinen Ammattikorkeakoulu.

Ruuska, Kai 2005. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Talentum Media Oy. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saksala Elina, 2015. Tuottajan käsikirja, 2015, Like Kustannus Oy

Silferberg Paul. Ideasta projektiksi. Projektijohtamisen käsikirja. Konsulttitoimisto Planpoint Oy. Viitattu 17.4.2017. Pdf-julkaisu.

http://www.helsinki.fi/urapalvelut/materiaalit/liitetiedostot/ideasta_projektiksi.pdf

Spiritus Historiae 2017. Digitaalinen aikamatka. Yrityksen kotisivu. Viitattu 3.5.2017.

<http://spiritus.fi/aikamatka/>

Suomen Tietokirjailijat, 2017. Viitattu 30.4.2017.

www.suomentietokirjailijat.fi

Sähköinenkirja, 2017. Viitattu 2.5.2017.

<http://www.sahkoinenkirja.fi>

Tekijänoikeuslaki 1961/404. Annettu Helsingissä 8.7.1961. Viitattu 28.4.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Tekijänoikeus 2017. Verkkosivut. Viitattu 28.4.2017.

<http://www.tekijanoikeus.fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Tekijänoikeusneuvosto. Viitattu 28.4.2017.

<http://minedu.fi/tekijanoikeusneuvosto>

Tripylon Oy, 2017. Historiikin tilaajan opas. Viitattu 2.5.2017.

http://www.tripylon.fi/historiikin_tilaajan_opas.html

Toom, Auli & Onnismaa, Jussi & Kajanto, Anneli (toim.) 2008. Hiljainen tieto: tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Vaasan Yliopiston Ylioppilaskunta 2017. Ilmoitus yhdistyksen kotisivuilla. Viitattu 30.4.2017.

<http://vyy.fi/vyy-hakee-historiikin-toimittajaa>

Wahlroos, Lasse 2000. Opas Historiakirjan tekijälle. Oy Finn Lectura Oy. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy

KIRJAPROJEKTIN TUOTANTOSUUNNITELMAN RAKENNE

Tämä rakenne on mallina tuotantosuunnitelman laatimiseen. Malli noudattaa opinnäytetyön rakennetta, jonka lisäksi siihen on muokattuna Teatteri Kultsan nykyinen teatteriesityksen tuotantosuunnitelma, siltä osin kun teatterissa on tuotannolle (produktiolle) määritelty.

Projektin nimi: TEATTERI KULTSAN 60 –VUOTISHISTORIIKKI

1. Kirjaprojektin tavoitteet ja tehtävät

- 1.1. Projektin rajaukset
- 1.2. Projektin välitavoitteet
- 1.3. Projektin seuranta

2. Projektioorganisaatio, vastualueet vastuuhenkilöt

- 2.1. Päätöksentekoprosessi
- 2.2. Teatteri Kultsa ry
- 2.3. Historiikkiyhdistys XXX ry
- 2.4. Ohjausryhmä
- 2.5. Tuottaja
- 2.6. Alatyöryhmät
- 2.7. Kirjoittaja

3. Projektin aikataulu ja suunnitellut tehtävät

- 3.1. Vuosi 2017
- 3.2. Vuosi 2018
- 3.3. Vuosi 2019
- 3.4. Julkaisusuunnitelma

4. Rahoitussuunnitelma

- 4.1. Budjetti
 - oma varainhankinta
 - myynti
 - avustukset

- apurahat
- joukkorahoitus
- muut rahoitusvaihtoehdot

4.2. Rahoitushakemukset

4.3. Vaihtoehtoiset rahoitussuunnitelmat

5. Riskien kartoitus

6. Markkinointisuunnitelma

6.1 Markkinointibudjetti

6.2 Kohderyhmän rajaaminen

6.3 Ennakkomainokset, lehdistötiedotteet, muut tiedotteet

6.4 Teatterin kotisivuille tuleva aineisto ja sivujen päivittäminen

6.5 Esitteet, julisteet, muu mainosmateriaali

6.6 Jäsenmarkkinointi, kannatusjäsenet, postituslistalaiset

6.7 Markkinointi viralliset tahot

- rahoittajat
- järjestöt TNL, SHTL
- muut harrastajateatterit
- kulttuuri/teatteribloggarit
- kirjoittajapiirit, paikallisyhdistykset

6.8 Somemarkkinointi

6.9 Lehtikirjoitukset, lehti-ilmoitukset

7.0 Julkaisun ennakkomyynti

7. Projektin työmenetelmät

8. Projektin viestintä

- kokouskäytännöt
- sisäinen viestintä
- ulkoinen viestintä

9. Lähdeaineiston kerääminen

- Alatyöryhmien lähdeaineiston keruusuunnitelmat

10. Arkistointijärjestelmän suunnittelu**11. Julkaisumuodon valinta****12. Sopimusasiat (tekijänoikeudet, kirjoittajasopimus, muut)****13. Käsikirjoituksen hyväksyttäminen****14. Kustannustoimitaminen, oikoluku, taitto**

- Tarjouspyynnöt ja vertailu

15. Painomenetelmän valinta

- Tarjouspyynnöt ja vertailu

16. Historiikin julkaiseminen

- Myynti julkaisemisen jälkeen
- Julkaisujuhlat

17. Raportointi**18. Kirjaprojektin arviointi ja palautteet****19. Projektin päättäminen**

- Karonkka

20. Historiikki yhdistys XXX ry jatkosta sopiminen

Liite 2

Tämä laskelma on mallina kirjaprojektin rahoitussuunnitelmasta. Mallissa on käytetty lähteenä Jukka Hytin laatimaa ison tuotannon budjettiesimerkkiä (Hytti, 2005, 66-69) sekä Teatteri Kultsan omaa teatteriesityksen budjettipohjaa. Todettakoon, että kirjaprojektin taustayhdistys on voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen yhdistys, jonka tavoitteena ei ole tuottaa yhdistykselle voittoa, vaan kattaa kustannukset saaduilla tuloilla.

MALLI RAHOITUSSUUNNITELMASTA

Projekti: **TEATTERI KULTSAN HISTORIIKKI**

Tuottaja: XXX

Käsikirjoittaja: XXX

Historiikin myyntihinta á 20 €/kpl

Tavoitemyynti: 200 kpl

TULOT

Projektiavustukset	5 000
Apurahat (palkkiot)	10 000
Myyntituotot	4 000
Joukkorahoitus	3 000
Sponsorointi	250
Mainostulot	250
Teatterin tuki projektille	300
Muut kannatusmaksut	200

TULOT YHTEENSÄ**23 000****KULUT**

Kirjoittajan palkkio (työn kesto 8 kk)	10 000
Tuottajan palkkio	3 000
Litterointikustannukset á 10 €/ t	2 000
Graafinen suunnittelu (kannet)	1 500
Tekijänoikeusmaksut	200
Markkinointikustannukset (mainosmateriaali)	1 000
Oikoluku ja taitto	1 000
Painatuskustannukset	2 500
Tilavuokrat	500

Puhelin- ja tietoliikennekustannukset	300
Kuljetuskustannukset, matkakulut	500
Muut tuotantokulut (sis. juhla)	500
KULUT YHTEENSÄ	23 000
TULOS	0